

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI DOLGOZAT

KORMOS TIMEA
2010.

Miskolci Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Büntető Eljárásjogi és Büntető-végrehajtási Jogi Intézeti Tanszék

"Memento homo, quia pulvis es, et in pulverem reverteris."

—

**A holttest-azonosításról, mint a büntetőeljárás egyik
problémás kérdésköréről**

Konzulens: Prof. Dr. Farkas Ákos, intézetigazgató, egyetemi tanár
Tanszékvezető: Dr. Róth Erika, egyetemi docens

Készítette: Kormos Tímea
J-408

Miskolc
2010.

Tartalomjegyzék

BEVEZETŐ	4
1. ALAPFOGALMAK TISZTÁZÁSA	5
1.1. Halál.....	5
1.1.1. Agyhalál	6
1.1.2. Klinikai halál	6
1.1.3. Perinatális halál.....	7
1.1.4. Rendkívüli halál.....	7
1.2. Holttest	9
1.3. Halottvizsgálat.....	10
1.4. Halottszemle.....	12
1.5. Magyarázat	13
2. TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS	14
3. A HALOTTAKKAL KAPCSOLATOS ELJÁRÁSOK PROBLÉMÁS KÉRDÉSEI A NÉMET, AZ OSZTRÁK ÉS A MAGYAR JOGBAN	19
3.1. Németország.....	20
3.2. Ausztria	27
3.3. Magyarország	31
3.4. Értékelés	37
4. AZONOSÍTÁS / ELMÉLET	40
ZÁRSZÓ	45
IRODALOMJEGYZÉK	46
Felhasznált jogszabályok	46
Felhasznált irodalom	48
Internetes források.....	51

BEVEZETŐ

„A halálban a hogyan a titok.” (Dan Brown)

A holttestek azonosítása mindennapos feladat, legyen szó halottvizsgálatról vagy halottszemléről; emberölésről vagy tömegszerencsétlenségről; különös kegyetlenségről vagy álomba merülésről. Tág értelemben veendő tehát maga a cím. Elméleti, de komplex a megközelítés.

A dolgozat a tárgykör legtipikusabb definícióinak áttekintésével kezdődik. A történeti áttekintés a halottszemle – mint eljárásjogi cselekmény – törvényi szabályozásának változásaira korlátozódik. A dolgozatban a magyar jogszabályok és gyakorlat bemutatásán túl a német és osztrák előírások, tények, kutatások és problémák ismertetésére is vállalkoztam. A büntető eljárásjog iránymutatásain túl fontosnak tartom felhasználni az igazságügyi orvostan vonatkozó eredményeit is, hiszen fontos lehet – határterületi kérdés lévén – az elmélet és a gyakorlat viszonya is. Ide tartozik még egy „komplementer halmaz”; a dolgozat követi azt a német szemléletet, miszerint szükséges a halottvizsgálat (mint a halál tényének megállapítására vonatkozó orvosi/mentőtiszti eljárás) párhuzamos tárgyalása a halottszemle mellett, hiszen statisztikai adatok bizonyítják, hogy jelentős átfedések mutatkoznak. Ezek kiküszöbölése szintén jogalkotói feladat lenne, különösen azért, mert ezekben az esetekben elmaradhat a büntető eljárás megindulása. Hasonlóan releváns problémaként merül fel a hazai Be. szükségzavúsága, a definíciók hiánya vagy épp pontatlan megfogalmazása. Németország és Ausztria esetében a tartományi szintű szabályozásban, az egység hiányában, a létező törvények csekély szociológiai érvényességében véltem a problémák okait felfedezni. Mindhárom ország vonatkozásában elmondható, hogy a jogbiztonság határait súroló, néhol azt áthágó joggyakorlatról van szó a tárgyalt területen.

Boncmesterként és németországi ERASMUS hallgatóként a tárgykörben szerzett tapasztalataim is azt bizonyítják, hogy a fent említett eljárások mielőbbi kritikai vizsgálata indokolt és szükséges. Ezt igazolja azt is, hogy az utóbbi években számos kutatás témája volt Németországban a „Leichenschau” és a „Leichenidentifizierung”.

Célom az, hogy a felmerülő kérdések megválaszolásával már tényleg csak a „hogyan” legyen a titok a halálban.

1. ALAPFOGALMAK TISZTÁZÁSA

*„A test csak izgága, gyöngye hírnök,
Az életé vagy az elmúlásé?” (Kovács Ákos)*

A téma határterületi voltán túl a nemzetközi szemléletű megközelítés is indokolja, hogy a dolgozat a legfontosabb fogalmak meghatározásával kezdődjön.

1.1. Halál

„Amikor a légzés, a keringés és az agyműködés teljes megszűnése miatt a szervezet visszafordíthatatlan felbomlása megindul.”¹ Maga a halál tehát egy komplex folyamat. Megállapításánál a halál biztos jeleire kell támaszkodni, ezek a következők:²

- Korai hullajelenségek:
  - kihülés (algor mortis),
  - hullafoltok (livores mortuales – süllyedékes hullafoltok; livores ex imbibitione – beívódásos hullafoltok),
  - hullamerevség (rigor mortis)

---

¹ Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (továbbiakban: Eütv.) 216§ c) pontja adja meg a fenti definíciót.

² VARGA Tibor: A halottakkal kapcsolatos eljárás. In: SÓTONYI Péter (szerk.): Igazságügyi orvostan, Harmadik, bővített kiadás, Semmelweis Kiadó, Budapest, 2005. 78.-84.pp.

- Késői hullajelenségek:
  - rothadás (putrifikatio)
  - hullaviaszos átalakulás (adipocere)
  - hullai kiszáradás (exsiccatio postmortalis)
  - mumifikáció
  - felázás (maceratio)

1.1.1. Agyhalál

„Az agy – beleértve az agytörzset is – működésének teljes és visszafordíthatatlan megszűnése.”³
Nem állapítható meg agyhalál mérgezés, gyógyszerhatás fennállta esetén, shock-állapotban, metabolikus vagy endokrin eredetű kóma ideje alatt, lehülés és bizonyos gyulladós idegrendszeri betegségek megléte esetében sem.⁴ A disszociált agyhalál jelentősége a transzplantációs eljárásokkal összefüggésben határozható meg.

1.1.2. Klinikai halál

„A légzés, a keringés *vagy* az agy működésének *átmeneti* megszűnése, amely *nem jelenti* a halál vagy az agyhalál beálltát.”⁵

---

³ Eütv loc. cit. 216§. b. pontja

⁴ VARGA Tibor: A halottakkal kapcsolatos eljárás. In: SÓTONYI Péter (szek.): Igazságügyi orvostan, Harmadik, bővített kiadás, Semmelweis Kiadó, Budapest, 2005. 77.p.

⁵ Eütv. loc.cit. 216§ a) pontja

1.1.3. Perinatális halál

Az Eütv. két esetét ismeri a méhen belüli elhalásnak, így intrauterin az exitus, ha „a halál a méhen belül a terhesség 24. hete után következett be, vagy ha a méhen belül elhalt magzat hossza a 30 cm-t vagy tömege az 500 g-ot *eléri*.” Illetve akkor is, amikor „amikor a halál az újszülött megszületését követő 168 órán belül következik be, függetlenül az újszülött hosszától vagy tömegétől.”⁶ Jelentősége az 500g-os súlyhatárnak van, hiszen ha a magzat ezt nem éri el, akkor *vetélésnek* minősül az exitus, így halottvizsgálati bizonyítvány kiadására sem kerül sor.⁷ A továbbiakban erre az esetre az „abortum” megjelöléssel fogok utalni.

1.1.4. Rendkívüli halál

A rendkívüli halál – mint a dolgozat egyik kulcsfogalma – már bizonyos eseteit tekintve belépőkártyaként funkcionálhat a büntetőeljárásba. Az Eütv. ugyanis, bár egy igazán megnyugtató definícióval adós marad,⁸ mégis ad támpontokat azt illetően, melyek azok az esetek, amikor hatósági eljárást kell indítani a haláleset körülményeinek kivizsgálására.⁹ Ezekben az esetekben hatósági boncolást rendelnek el.

---

⁶ Eütv. loc. cit. 216§ da) illetve db) pontjai

⁷ 34/1999. (IX.24.) BM – EüM – IM együttes rendelet az egészségügyről szóló 1997. Évi CLIV. törvénynek a halottakkal kapcsolatos rendelkezései végrehajtásáról, valamint a rendkívüli halál esetén követendő eljárásról 4§ (3)

⁸ „Rendkívüli az a halál, amelynek természetes módon való bekövetkezését a körülmények kétségessé teszik.” Eütv. 218§(4)

⁹ Eütv. 218§ (4) a) - g) pontok

Így akkor,

- *ha bűncselekmény elkövetésének gyanúja merül föl;*
- közlekedési vagy foglalkozás körében bekövetkezett baleset okozta vagy annak *gyanúja* merül föl;
- egyéb baleset vagy mérgezés okozta, és a halál bekövetkezésével összefüggésben szükséges a felelősség vizsgálata;
- öngyilkosság okozta, vagy a *körülmények arra utalnak;*
- az egészségügyi ellátás során következett be, és az egészségügyi dolgozó foglalkozási szabályszegésének *gyanúja* merül föl;
- *bekövetkezésének előzményei, körülményei ismeretlenek, vagy nem állnak rendelkezésre olyan adatok, amelyekből megalapozottan következtetni lehetne a halál bekövetkeztének körülményeire;*
- fogvatartott elhalálozása esetén;

„A személyazonosság megállapításáig a rendkívüli halál esetén követendő eljárást kell alkalmazni, ha az elhunyt személyazonossága ismeretlen.”¹⁰ Összefüggésben az ismeretlen körülmények fennállta esetén alkalmazandó szabályokkal tehát a holttest-azonosítás is a hatósági eljárás részét képezi (részét képezheti azonban ugyanígy az egyszerű halottvizsgálati eljárásnak is, hiszen a halottvizsgálati bizonyítvány kitöltésének alapfeltétele, hogy a halott személyi adatait – így annak kilétét – a kitöltő ismerje).

Németországban elmaradt a rendkívüli halál definiálása, taxatív felsorolás sincs arra vonatkozóan, mely eseteket kellene ide sorolni. Vannak azonban az orvosi gyakorlatban esetcsoportok, amelyek beleilleszkednek a rendkívüli halálesetek halmazába, így különösen:¹¹

- ha a halál erőszakos behatás következménye (balesetek és emberölés)
- mérgezések
- öngyilkosság
- ha a halál és az azt megelőző orvosi kezelés között összefüggés van
- az első négy pont alapján az ezek lefolyása következtében kialakult állapotok

---

¹⁰Eütv. 218§ (5)

¹¹ MADEA Burkhard – DETTMAYER Reinhard: Rechtsgrundlagen der Leichenschau: Deutschland. In: *Die ärztliche Leichenschau*, 2. Auflage, Springer, Berlin, 2006. A3178

1.2. Holttest

Emberi holttest:¹²

- az elhunyt teste, mindaddig, amíg a szöveti állomány rothadás következtében fel nem oszlik;
- minden élve született (függetlenül a testsúlyától), amely életjelenséget mutat (szívverés, a köldökzsinór lüktetése, légzés);
- halva született (ha testtömege meghaladja az 500 grammot);
- minden olyan testrész, amely az életben maradáshoz elengedhetetlen (fej vagy a törzs, azonban a végtagok nem ilyenek).

Nem minősül holttestnek:

- a csontváz vagy ennek részei
- vetélés következtében az abortum (korai vagy középidős magzati halál), melynek súlya az 500 grammot nem éri el.

A dolgozat folyamán a fent ismertetett definíción felül még számos meghatározás tárgyalásra kerül. Alapvetően azért, mert a német és osztrák tartományi szintű halottüggyel foglalkozó törvények mind saját definíciót adnak. Például: *holttest az emberi test, amennyiben azon a halál biztos jelei fennállnak vagy azon a halál más módon kétséget kizáróan megállapított.*¹³

A holttest jogi természetéről a német szakirodalom diszkréten annyit mond, hogy azon a magánjog értelmében tulajdonjog nem állhat fenn, *forgalomképtelen* az általános felfogás szerint. *Nem minősül uratlan dolognak.* Mivel nem minősül „idegen dolognak” sem, így az StGB azon paragrafusai sem vonatkoznak rá, amelyek ezeket hivatottak védeni. Tekintheünk rá úgy is, „*mint személyiségi jogok maradékára*”, így a megítélése vitatott. A régi időkből származó

---

¹² MADEA Burkhard – DETTMAYER Reinhard: Thanatologie. In: *Basiswissen Rechtsmedizin*. Springer Medizin Verlag, Heidelberg, 2007. 80.p.

¹³ Gesetz über das Leichen-, Bestattungs- und Friedhofswesen im Land Mecklenburg-Vorpommern vom 3. Juli 1998, 1.§ itt: http://mv.juris.de/mv/BestattG_MV_rahmen.htm (2010.08.10)

preparált csontvázak és holttestek (múmiák) viszont dolognak minősülnek, így azokon fennállhat más bárminemű joga.¹⁴

1.3. Halottvizsgálat

A halál bekövetkeztének megállapítására irányuló eljárás.¹⁵

A *halál tényét* mentőtiszt is megállapíthatja, azonban a halottvizsgálatot csak a jogszabályban¹⁶ felhatalmazott orvosok jogosultak elvégezni, így akkor, ha a halál:

- egészségügyi intézményben vagy egészségügyi intézménybe (intézményből) történő szállítás közben következett be, a halottvizsgálatot a *beteget ellátó* vagy *felvételére illetékes*, illetőleg a *beteget elbocsátó* fekvőbeteg osztály, vagy járóbeteg-ellátó egység *orvosa*, vagy az *intézet vezetője által e feladattal megbízott orvos*, ügyeleti időben az *ügyeleti szolgálatot ellátó orvos*;
- mentőszolgáltató mentőfeladatot teljesítő járművén következett be, a halál bekövetkezésének tényét a *mentőegység orvosa* vagy a *mentőtiszt* állapítja meg, a halottvizsgálat további teendőit a mentőorvos, ennek hiányában – a mentőtiszt döntése szerint – a halál helye szerint illetékes *házi orvos*, ill. ezen szolgálat *ügyeletes orvosa* vagy a halál helyéhez legközelebb eső, patológiai osztállyal rendelkező fekvőbeteg-gyógyintézet orvosa;
- fegyveres erő vagy rendvédelmi szerv felügyelete alá tartozó területen, épületben, zárt alakulaton belül következett be, a halottvizsgálatot a fegyveres erő, ill. a *rendvédelmi szerv egészségügyi szolgálatának orvosa*, ha az nem áll rendelkezésre, a halál helye szerint illetékes *házi orvos*, illetve ezen szolgálat *ügyeletes orvosa*;

---

¹⁴ FORSTER Balduin – ROPOHL Dirk: Die Leichenschau, Identifizierung. In: *Rechtsmedizin*. 5. Auflage. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart, 1989. 32.p.

¹⁵ Eütv. 217§(1)

¹⁶ 34/1999. (IX.24.) BM – EüM – IM együttes rendelet az egészségügyről szól 1997. Évi CLIV. törvénynek a halottakkal kapcsolatos rendelkezései végrehajtásáról, valamint a rendkívüli halál esetén követendő eljárásról 2§ (1) a) - d) pontjai

- közterületen, járművön – ide nem értve az *a)-b)* pont szerinti esetet – vagy egyéb helyen következett be, a halál bekövetkezését a haláleset helyszínére, illetve a holttestnek a járműről való leemelése helyére a *legrövidebb időn belül hívható orvos* állapítja meg, ezt követően a halottvizsgálat további teendőit *a halál helye szerint illetékes háziorvos*, illetve ezen szolgálat *ügyeletes orvosa* végzi.

A halottvizsgálatnak ki kell terjednie a halál bekövetkezésének *tényére, módjára* (természetes vagy rendkívüli halál) és *okára*¹⁷ utaló körülményekre.¹⁸ A vizsgálat elvégzését a halottvizsgálati bizonyítvány¹⁹ igazolja.

Az a körülmény, hogy az eljárásnak ki kell terjednie a *halál módjának* megállapítására összefüggésben azzal, hogy tudományos kutatások azt igazolják, hogy Németországban az évi körülbelül 11000 rendkívüli halálból 1200 képezi azt a „szürke zónát”,²⁰ amelyet helytelenül természetes halálként regisztrálnak, ezzel megakadályozva a hatósági eljárás megindítását, arra enged következtetni, hogy maga a halottvizsgálat, mint eljárás a holttest-azonosítással együtt vizsgálendő, attól élesen el nem határolható. Szintén párhuzamba állítható a halottvizsgálattal a halottszemle is, hiszen mindkét cselekmény a holttest azonosításával kezdődik, a halál okának feltárása pedig mindkét eljárás során alapvető követelmény. Ennek megfelelően a következőkben a halottszemle fogalmának és ismérveinek ismertetésére kerül sor.

---

¹⁷ Halálok: Bármely olyan állapot, amely halálhoz vezet vagy a halálhoz közvetve hozzájárul, és a Betegségek Nemzetközi Osztályozásába (BNO) besorolható. Forrás: BENE Mónika - HILBERT Lászlóné - MÉSZÁROS Árpád (KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL): Szómagyarázat. In: *Kézikönyv a halottvizsgálati bizonyítvány kitöltéséhez*. Készült a KSH Népesedés-, egészségügyi és szociális statisztikai főosztály Népmozgalmi statisztikai osztályán, Budapest, 2006. 95.p.

¹⁸ Eütv. 217§ (1) a) – c) pontok

¹⁹ Halottvizsgálati bizonyítvány: Egyedi haláleset hivatalos nyilvántartására szolgál, mely tartalmazza az orvos vagy egyéb törvényesen kirendelt szakorvos által igazolt halálokat, és további azonosításra szolgáló adatokat is. Forrás: BENE – HILBERT – MÉSZÁROS loc. cit.

²⁰ MADEA Burkhard – DETTMAYER Reinhard: Ärztliche Leichenschau und Todesbescheinigung, Kompetente Durchführung trotz unterschiedlicher Gesetzgebung der Länder, *Deutsches Ärzteblatt*, Jg100, Heft 48, 28. November 2003.

1.4. Halottszemle

A helyszíni szemle dinamikus része. „A helyszíni halottszemle eljárásjogi cselekmény, amely nemcsak orvosszakértő, hanem általában több szakember (bűnügyi technikai szaktanácsadó, nyomszakértő, fegyverszakértő, gépjárműszakértő stb.) együttes közreműködésével történik.”²¹

A német szakirodalom²² a következőkben foglalja össze azokat a szempontokat, amelyekre a halottszemlének ki kell térnie:

- a halál *tényének* és az *elhunyt személyazonosságának* megállapítása
- a halál *okának* felderítésére
- *a halálnemre*
- a halál *idejének* megállapítására
- esetleges *fertőzések* meglétére
- az orvos *jelentési kötelezettségére* abban az esetben, ha rendkívüli halál gyanúja merül föl

Az osztrák StPO 125. §-a²³ a halottszemle fogalmát a következőképpen adja meg: „*Die Besichtigung der äußeren Beschaffenheit einer Leiche.*”²⁴ Vagyis: egy holttest külső állapotának megtekintése. A 128. §-ban azonban kifejtésre kerül, hogy *ha a megtekintés során rendkívüli halálra utaló körülmény merül fel, akkor helyszíni szemlét kell tartani*, aminek az eredményéről az ügyészséget értesíteni kell, valamint a holttest a boncolásra elő kell készíteni.

---

²¹ A halottszemle In: A halottakkal kapcsolatos igazságügyi orvosszakértői tevékenységről, Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 6. Számú módszertani levele, 1979.

²² MADEA Burkhard – DETTMEYER Reinhard: Thanatologie. In: *Basiswissen Rechtsmedizin*. Springer Medizin Verlag, Heidelberg, 2007. 79.p.

²³ Strafrechtsprozeßordnung Österreich vom 9. Dezember 1975, (BGBl. Nr. 631/1975), letzte Änderung: (BGBl. I Nr. 98/2009) Forrás: http://www.jusline.at/125._Definitionen_StPO.html (2010.10.07.)

²⁴ Strafrechtsprozeßordnung Österreich vom 9. Dezember 1975, (BGBl. Nr. 631/1975), letzte Änderung: (BGBl. I Nr. 98/2009) 125§ (3)

1.5. Magyarázat

A téma határterületi jellege, a német és osztrák tartományi szintű szabályozásból eredő „fogalmi tumultus”, és a már említett anomáliák mind arra engednek következtetni, hogy hasznos, sőt szükséges – ha már az egységes nézőpont kialakítása nem is lehetséges, de jelen dolgozat irányvonalainak ismertetése céljából mindenképpen – a fogalmak meghatározása. Érdeemes írni ezeknek a büntetőeljárás joggal fennálló kapcsolatáról, viszonyáról is, hiszen a fent ismertetett definíciók többsége más jogterületről származik.

Alapvetően arra kell támaszkodnunk, hogy maga a tág értelemben vett büntetőjog mely esetekben reagál ezekre a meghatározásokra. Érdekes például, hogy bár az öngyilkosság nem bűncselekmény a rendkívüli halál ismerveit mégis kimeríti. Tudjuk, hogy emberölést holttesten elkövetni nem lehet, hiszen a holttest ekkor maga az „alkalmatlan tárgy”. Ahhoz azonban kétség nem férhet, hogy az emberölés, magzatelhajtás tényállása irányadó akkor, amikor a rendkívüli halál fogalmát a jog – persze különösen a büntető eljárásjog – mércéjéhez kívánjuk igazítani.

A büntető eljárásjog szempontjából a rendkívüli halál és a halottszemle definíciójának van kardinális jelentősége. Kiemelendő itt a hatósági eljárás megindulásának mozzanata. A rendkívüli halál esetköre olyan körültekintéssel lett kialakítva, hogy minden „gyanús” eset fennakadjon a büntetőeljárás szűrőjén, ezzel kilátásba helyezve a büntetőjogi felelősségre vonást. A halottszemle létjogosultsága a fogalmak között – és egyáltalán a dolgozatban – nem kérdéses, hiszen erről maga a Be. – ha elég sejtelmesen is, de – rendelkezik.

2. TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

“A bonczolás előtt, ha lehetséges, megállapítandó, hogy a megholt ki volt légyen?”²⁵

A 1876. évi XIV. törvénycikk; a közegészségügy rendezéséről²⁶ címet viselő törvény XV. fejezete *Eljárás a hullák körül, a temetkezésről és a temetőkről* címet viseli. A kor szemléletét tükrözi, hogy a vizsgálat során megállapításra kerülő tények elsősorban a következők:

“a) vajjon a halál valósággal bekövetkezett-e?

b) vajjon a haláleset nem valamely bűnös cselekvény eredmény-e?”

Ekkoriban ugyanis számos esetben végződött tragikus eredménnyel a tetszhalál (álhalál) fel nem ismerése. Kenyeres Balázs hosszasan foglalkozik művében (amely szintén ennek a törvénynek a rendelkezéseire épül) azzal, hogy milyen eljárásokkal lehet kiküszöbölni élő ember gondatlan eltemetését.²⁷ Rendkívüli jelentőséggel bír a törvény 110.§-a: *„A halál bekövetkeztét bizonyító szakszerű halottkémlés az egész országra nézve kötelezőleg elrendeltetik, s a hatóságilag kirendelt halottkémlőnek a halált bizonyító írásbeli nyilatkozata előtt senkit eltemetni nem szabad.”*

Megállapíthatjuk, hogy ez a rendelkezés, bár más megszövegezéssel, de mai napig fellelhető hatályos jogszabályaink között. Valószínűleg a tetszhalál kiküszöbölésére iktatta be a törvény azt a rendelkezést, miszerint a *halál beálltától számított 48 órán belül senkit nem lehet eltemetni*. Fontos még megemlíteni a hatósági boncolásokra vonatkozó korabeli előírást, mert ez hatályos jogunkban változott:

---

²⁵ Az 1887. december 24-én 78.879/II.sz. a. kelt belügyminiszteri rendelettel közzétett utasítás a birói és rendőri hullavizsgálat körül követendő eljárás iránt. 15§

²⁶ <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=5727> (2010. 09.02.)

²⁷ KENYERES Balázs: Az ember halála. In: *Törvényészeti orvostan. I. Kötet.* Franklin - Társulat Nyomdája, Budapest, 1909. 438.p.

„Orvosrendőri hullaboncsolások eszközrendőrk:

a) talált hullákon;

b) járványos vagy ragályos betegségek megállapítása céljából;

c) midőn a hatóság azt köztekintetekből szükségesnek tartja.”

A büntető eljárásjogi tárgyú történeti áttekintést az. 1896. évi XXXIII. törvénycikk²⁸ vonatkozó rendelkezéseinek ismertetésével kezdem. A törvény II. fejezete a „Halottszemle és boncsolás. Gyermekekölés, mérgezés, testi sértés és elmezavar megállapítása” címet viseli.

„240. § Halottszemle és boncsolás fogatosítandó, ha gyanu támad, hogy valakinek halálát büntett vagy vétség okozta.

A holttest azonossága a boncsolás előtt lehetőleg megállapítandó. E célból azok az egyének, a kik az elhaltat életében ismerték, esetleg a terhelt is, a holttest megmutatása mellett megkérdezendők.

Ismeretlen holttestről a boncsolás előtt; a mennyiben lehetséges, fénykép készitendő.”

A 242.§ alapján az eljárást fogatosító személynek a sértés minőségének, a sértett testének a sértést megelőzően közvetlenül fennállt állapotának és sajátosságainak, a körülményeknek és a véletlenül fellépő – és így a sértett halálához hozzájáruló – egyéb körülmények a vizsgálatára illetve rekonstruálására is is sort kell kerítenie. A halottszemle és az orvosi halottvizsgálat fogalma jól elkülöníthető a törvény alapján. A későbbi rendelkezésekben már nincs konjunktív kapcsolat a halottszemle és a boncsolás elrendelése között, így ez a törvény specialitásának tekinthető. A törvénysszöveg nem használja a rendkívüli halál fogalmát, *a halottszemlét bűncselekmény fennforgásának gyanúja esetén teszi kötelezővé.* A törvény a halottkém feladatkörét jelentősen kibővíti: feltételezésekbe kell bocsátkoznia, hogy pl. az áldozat esetleges életben maradása esetén sérülései milyen gyógytartamúak lettek volna. A törvény és

---

²⁸ <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=665> (2010.09.05.)

végrehajtási rendelete²⁹ rendkívüli részletességgel szabályozza a halottszemlét. Nem idegenkedik a kihantolás eljárásától, amelynek megítélése a boncolástól várható eredmény megítélésével esik egy tekintet alá.

Európa legliberálisabb büntető perrendtartását³⁰ az 1951. évi III. törvény váltotta fel,³¹ a „szocialista büntető perrendtartás”; számos újítása mellett azért is jelentős, mert *mellőzi a halottszemle intézményét* annak ellenére, hogy inkvizitórius túlsúlyú vegyes rendszert hozott létre. A 60. § adhat választ arra, hogy minek okán maradt el az 1896-os törvény kazuisztikusnak nevezhető szemlélete. A korszakra jellemző módon kevés törvény született: törvényerejű rendeletekben és rendeletekben szabályoztak igen jelentős kérdéseket.

A törvény 53. § (1) a bizonyítási eszközök között említi a következőket: a terhelt személyes nyilatkozatai, a tanúvallomások, a szakértői vélemények, *a szemle*, okiratok és egyéb tárgyi bizonyítékok.

„60.§ (1) *Az igazságügyminiszter rendelettel* egyes bűncselekményeknél szakértő meghallgatását kötelezővé teheti és ezzel kapcsolatban a szakértő meghallgatására és a *szemlére vonatkozóan részletes eljárási szabályokat állapíthat meg.*”

A 65. § (1) alapján akkor van szemlének helye, ha lényeges körülmény megállapításához vagy felderítéséhez szükséges *személy*, tárgy, tény vagy helyszín közvetlen megfigyelése, illetőleg megvizsgálása.

Az 1954. évi V. törvény szó szerint átvette ezeket a rendelkezéseket.

Az 1973. évi I. törvény aprólékosabb részletszabályokkal, újításokkal módosult. Újra előkerül a „halottszemle” kifejezés a 71. §-ban.

A bizonyítás eszközeit a 61. § (1) sorolja fel, ezek különösen a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat, *a szemle*, a bizonyítási kísérlet, a felismerésre bemutatás és a terhelt vallomása.

A 69. § (1) rendelkezik a két orvosszakértő által fogatosítandó eljárásról, miszerint, ha szükséges, több szakértő is kirendelhető. „(2) *Igazságügyi orvosi boncolásnál* és a terhelt elmeállapotának vizsgálatánál két szakértőt kell igénybe venni. Az igazságügyminiszter - a

---

²⁹ 1889. márczius 15.-én 8782. sz a. kelt Im. rendelet a birói és rendőri hullavizsgálat körül követendő eljárást szabályozó utasításnak végrehajtása tárgyában.

³⁰ <http://www.jogiforum.hu/interju/36#axzz13SDyrOPx> (2010.10.14.)

³¹ <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=8381> (2010.09.27.)

belügyminiszterrel és a legfőbb ügyéssel egyetértésben - több szakértő igénybevételét más esetben is kötelezővé teheti.”

A dolgozat szempontjából kardinális jelentőségű tényként rögzíti a törvény 71. § (1) bekezdése, hogy kizárt a szakértőkénti eljárása annak a személynek, aki

„a) a törvény 35. § (1) bekezdésének a) és c) pontjában van megjelölve;

b) aki az ügyben mint a hatóság tagja járt el;

c) *a halottszemlénél vagy a boncolásnál az az orvos, aki a meghalt személyt közvetlenül halála előtt gyógykezelte;*

d) a szakértői intézmény állandó szakértője, ha a 35. § (1) bekezdésének a) pontjában meghatározott kizáró ok az intézmény vezetőjére áll fenn;

e) a szakvélemény felülvizsgálatánál az a szakértő, aki a véleményt adta.”

Az 1989. évi XXVI. törvény ezeket az előírásokat változatlanul meghagyta.

Az 1998. évi XIX. törvény, a hatályos büntetőeljárásról szóló törvény újítása a „bizonyítási eljárások” intézményének bevezetése a „bizonyítási eszközök” mellett.

Hatályos büntető eljárásjogi törvényünk 76. § (1) bekezdése a bizonyítás eszközei közé sorolja a tanúvallomást, *a szakvéleményt*, a tárgyi bizonyítási eszközt, az okiratot és a terhelt vallomását.

A szakértőről rendelkező rész ismertetése a korábban már ismertetett okokból itt is releváns, illetőleg azért is, mert némileg – egy aprólékosabb, illetve a technikai fejlődést követni próbáló tendenciát mutatva – módosult a törvényt szöveg.

„99. § (2) *Szakértő alkalmazása kötelező*, ha

a) a bizonyítandó tény, illetőleg az eldöntendő kérdés személy kóros elmeállapota, illetőleg kábítószerfüggősége;

b) a bizonyítandó tény, illetőleg az eldöntendő kérdés kényszergyógykezelés szükségessége;

c) *a személyazonosítást biológiai vizsgálattal végzik;*

d) *elhalt személy kihantolására kerül sor.*”

Itt sem mellőzhető az a kitétel, miszerint *a halál oka és körülményei*, valamint az elmeállapot vizsgálatánál két szakértő alkalmazása kötelező. Szakértő kizárásánál annyiban módosult a orvosra vonatkozó kitétel, hogy *az, aki a halál beálltát megállapította* – ez a személy nyilván

lehet, kezelőorvos, csaláadorvos, mentőorvos, házi orvos is – *sem vehet részt szakértőként a halottszemlén.*

A törvény 119. § (1) bekezdése szolgál nyomként arra vonatkozóan, hogy hatályos törvényünk is tanúbizonyságot ad a halottszemle relevanciáját illetve büntetőeljárásban betöltött szerepét illetően. Szemlét tartani ennek alapján a bíróság, illetőleg az ügyész jogosult.

„(2) *A szemlénél - ha szükséges - szakértőt is lehet alkalmazni.*”

„(3) A szemle alkalmával a bizonyítás szempontjából jelentős körülményeket részletesen rögzíteni kell. A szemlén fel kell kutatni és össze kell gyűjteni a tárgyi bizonyítási eszközöket, és gondoskodni kell a megfelelő módon történő megőrzésükről. *A szemle tárgyáról, ha lehetséges és szükséges, kép- vagy hangfelvételt, illetve képet és hangot egyidejűleg rögzítő felvételt, rajzot vagy vázlatot kell készíteni, és azt a jegyzőkönyvhöz kell csatolni.*

(4) Ha a szemle tárgyát egyáltalán nem, vagy csak jelentős nehézség, illetve költség árán lehetne a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság elé vinni, a szemlét a helyszínen kell megtartani.”

Bár maga a törvény a „halottszemle” kifejezést nem használja, a 101.§-ből következtethetünk annak meglétére, hiszen a *halál okának és körülményeinek* megállapítása a cél. Ez a két szempont alapvetően utalhatna egyszerű halottvizsgálatra is, az azonban a büntetőeljárás feladatával nehezen összeegyeztethető, másrésztől két szakértő alkalmazását említi a törvény, amely tipikusan az igazságügyi boncolások (és természetesen az ezt megelőző külvizsgálat, mint szemle) jellemzője. Tehát, bár meglehetősen burkoltan, de rendelkezik a hatályos Be. a halottszemléről.

3. A HALOTTAKKAL KAPCSOLATOS ELJÁRÁSOK PROBLÉMÁS KÉRDÉSEI A NÉMET, AZ OSZTRÁK ÉS A MAGYAR JOGBAN

„A tény önmagában semmi. Csak a hozzá fűződő gondolat miatt értékes, vagy az általa szolgáltatott bizonyíték miatt.” (Claude Bernard)

A jogbiztonság, a közérdek, a kegyeleti jogok, az emberi méltóság mind-mind azt kívánja meg, hogy a halottakkal kapcsolatos eljárások, a vonatkozó jogszabályok egy kiszámítható, jól működő, steril rendszerként működjenek. A szürke valóságban ezek az elképzelések azonban máshogy realizálódnak. Biztosan oka lehet ennek például az, hogy egy olyan határterületről van szó, amelyre több jogág illetve más tudományterületek előírásai is befolyással bírnak. Szoros együttműködésre, egymás munkájának a segítésére lenne szükség. Amikor a miértekre keressük a választ nem zárhatjuk ki a legalapvetőbb szociológiai szempontokat sem, hiszen bár speciális formában, de itt is emberek foglalkoznak emberekkel. Sok a szubjektív elem, talán több is, mint kellene, megengedhető volna. Ne feledkezzünk meg azonban arról, – és a dolgozat szempontjából ez itt a kulcsmomentum – hogy büntetőjogi felelőségre vonásról kell dönteni, itt nincs „talán”, csak „igenek” és „nemek” vannak.

A következőkben sorra veszem azokat az aktuális problémákat, amely Németországban, Ausztriában és hazánkban egyre távolabb visznek minket a fent felvázolt ideáktól.

3.1. Németország

„Nem véletlen a forma, amibe a tartalom töltkezik. A külső árulkodik a lényegről, de nem azonos vele.” (Jókai Anna)

Léteznek olyan általános problémák a halottszemle és maga a holttest-azonosítás területén, amelyek a tartományi szintű, egységet nélkülöző törvényhozás ellenére országos szinten általánosnak mutatkoznak Németországban.

Komoly probléma például az, hogy a *rendkívüli halál fogalma* nem adott a német törvényekben.³² Nem bízhatunk abban, hogy szakmai gyakorlat alapján, vagy sajátos logika szerint a nyomtatványt kitöltő orvos helyesen dönt majd és a megfelelőt választja. Ha a rendkívüli halálnak nincs definíciója, akkor taxatív felsorolást sem adhatunk, hogy mely esetekben kell a hatósági eljárásnak megindulnia. Ez a helyzet tehát a jogbiztonságot erősen sérti. Ezzel összefüggésben kell megemlíteni azt – szintén problémaként –, hogy vannak rendkívül nyomszegény ölési cselekmények³³ (ilyen például a koponyatörés, a máj és lép megrepedése, bélszakadás, a fulladási halálnemek közül néhány illetve a mérgezések egyes esetei), ahol a halál pontos okának megállapítása és így a halálnem felderítése is jelentős problémát okoz. *Nincs* erre vonatkozóan *egységes módszertan* és mivel a rendkívüli halálokat nevesítő taxatív felsorolás sincs, könnyű rossz döntést hozni.³⁴

Bár arra vonatkozóan (ha nem is minden tartományban) van törvényi szintű előírás, – bármilyen triviálisnak tűnhet is, jelentősége óriási – hogy a halottvizsgálatot és a halottszemlét leöltötített holttesten kell végezni, ennek szociológiai érvényessége csekély. Kutatások szerint

---

³² MADEA Burkhard – DETTMEYER Reinhard: Ärztliche Leichenschau und Todesbescheinigung, Kompetente Durchführung trotz unterschiedlicher Gesetzgebung der Länder, *Deutsches Ärzteblatt*, Jg100, Heft 48, 28. November 2003. A3176

³³ GRASSBERGER Martin – SCHMID Harald: Bedenkliche Todesfälle und verschleierte Tötungsdelikte. In: Todesermittlung, Befundaufnahme und Spurensicherung, Springer Verlag Wien. 2009. 22.p.

³⁴ Magyarországon létezik: A halottakkal kapcsolatos igazságügyi orvosszakértői tevékenységről, Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 6. számú módszertani levele, 1979. melléklete: *A különböző erőszakos halálokok eseteiben alkalmazandó szakértői eljárások.*

*az orvosoknak csupán egynegyede, a házi orvosoknak csupán 1 %-a jár el az előírás szerint.*³⁵ Ilyenkor még bizonyos olyan egyértelmű jelek felismerése nem okozna gondot – pl. egy szénmonoxid mérgezésre utaló cseresznyepiros hullafoltok – amelyek később a holttest feloszlásával egyrészt könnyen összekeverhetőek a bomlás jeleivel (például a szederjes hullafoltok), másrészt az oszlás martalékává válnak.

Valószínűleg az előbb említett mulasztással – miszerint az előírt vizsgálatot nem szabályszerűen végzik – összefüggésben lehet az a tény, amely indokolja azt, hogy magát a halottvizsgálatot (mely a büntetőeljárástól független cselekmény) együtt és összefüggéseiben tárgyaljuk a halottszemlével. Évente körülbelül 11000 rendkívüli halált regisztrálnak Németországban. Ebből 1200 képez a természetes halálesetekkel komplementer halmazt, vagyis *1200 azoknak a haláleseteknek a száma a 11000-ból, amelyet természetes halálként regisztrálnak, a valóságban mégis rendkívüli halálestről van szó.*³⁶ Ehhez nyilván hozzájárul még a számtalan esetben *ellentmondóan kitöltött halottvizsgálati bizonyítvány* is, ahol pl. bejelölik, hogy rendkívüli halálestről van szó, de nem jelölik be azt, hogy a hatósági eljárás megindítását kérik.

A német szakirodalom nyíltan ír arról, hogy a halottszemle és különösen a halottvizsgálat hálátlan feladat, hiszen a gyógyításra vállalkozó orvosok nem szívesen szembesülnek a halottakkal, különösen egykori pácienseikkel. Nem szívesen dolgoznak együtt a nyomozó hatósággal. Nem motiváltak anyagilag sem. Említést tesz még arról is, hogy mindenkinek „egyszerűbb”, ha *a halálesetet természetes halálként tüntetik fel*, hiszen ez kevesebb költséggel, kevesebb munkával jár.³⁷

Még itt a tartományi szintű szabályozásból eredő problémák ismertetése előtt érdemes megemlíteni az StPO kapcsán felmerülő problémákat, hiszen ennek területi hatálya egész

---

³⁵ MADEA Burkhard – DETTMAYER Reinhard: Ärztliche Leichenschau und Todesbescheinigung, Kompetente Durchführung trotz unterschiedlicher Gesetzgebung der Länder, *Deutsches Ärzteblatt*, Jg100, Heft 48, 28. November 2003. A3161

³⁶ MADEA Burkhard – DETTMAYER Reinhard: Ärztliche Leichenschau und Todesbescheinigung, Kompetente Durchführung trotz unterschiedlicher Gesetzgebung der Länder, *Deutsches Ärzteblatt*, Jg100, Heft 48, 28. November 2003. A3161

³⁷ MADEA Burkhard – DETTMAYER Reinhard loc.cit.

Németországra kiterjed. Az StPO 159.§-a³⁸ foglalkozik a rendkívüli halállal, illetve az ismeretlen holttest találása esetén lezajló eljárással: *Ha van arra vonatkozóan nyomra vezető adat, hogy valaki nem természetes halállal hunyt el, vagy ismeretlen holttestet találnak, úgy a rendőrségnek és a községi hatóságoknak azonnal jelentenie kell ezt az ügyészség vagy a helyi bíróság felé.* Problémás, hogy a törvény a rendkívüli halál fogalmával operál, annak ellenére, hogy erre vonatkozó legáldefiníció nincsen. A halottszemléről és a boncolásról az StPO 87. szakasza rendelkezik.

(1) A halottszemle az ügyészség által, az ügyészség vagy a bíróság indítványára orvos közreműködésével fogatosítható. Ha ez a tényállás felderítése szempontjából nyilvánvalóan szükségtelen, akkor az orvos bevonásától el lehet tekinteni. (2) A boncolást két orvos végzi. Ezek közül az egyiknek igazságügyi orvosszakértőnek vagy igazságügyi orvostani vagy patológiai intézet vezetőjének kell lennie, vagy ezek közül egy olyan orvosnak, aki igazságügyi orvostani szakismeretekkel rendelkezik. Az orvosnak, aki az elhunytat a halált közvetlenül megelőző betegségével kezelte, a boncolás nem adható át. Felkérhető azonban arra, hogy jelen legyen a boncoláson, hogy a beteg kórtörténetéről tájékoztatást adjon. Az ügyész is részt vehet a boncoláson. Az ügyészség indítványozhatja, hogy a boncoláson a bíró is legyen jelen. (3) Egy már eltemetett holttest megtekintése illetve boncolása céljából lehetőség van annak kihantolására. (4) A már eltemetett holttest kihantolásáról és boncolásáról bíró rendelkezhet; Az ügyészség csak akkor rendelkezhet erről, ha a vizsgálat eredményességét veszélyeztetné az ezzel való késlekedés. Ha elrendelik a kihantolást, úgy ezzel egy időben a halott hozzátartozójának értesítését is el kell rendelni, akkor, ha a hozzátartozó különösebb nehézség nélkül felkutatható és a vizsgálat célját az ő értesítése nem veszélyezteti.

A holttest azonosításáról a 88.§ rendelkezik.

(1) A boncolás előtt a halott személyazonosságát meg kell állapítani. Ebből a célból különösen azokat a személyeket kell megkérdezni illetve az azonosítási szolgálat intézkedéseit alkalmazni, akik az elhunytat ismerték. A személyazonosság és a nem megállapítására sejteket lehet kivenni és ezeken genetikai vizsgálatok végezhetőek, ezekre a vizsgálatokra vonatkozóan a 81.§ (2) az irányadó. (2) Ha a gyanúsított rendelkezésre áll, úgy neki felismerésre a holttestet meg kell mutatni.

---

³⁸ Verfahren im ersten Rechtszug. In: *Strafprozessordnung*. 45. neu bearbeitete Auflage. Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG, München 2009. 84.p.

Következtetésként levonható tehát, hogy Németországban létezik az ügyészi halottszemle intézménye. Érdekes az is, hogy van lehetőség arra, hogy a halottszemlét orvos bevonása nélkül folytassák le. Az StPO tartalmaz még rendelkezést arra vonatkozóan, hogy a boncolásnak mire kell kiterjednie általában, újszülött gyermek boncolása esetén illetve, ha mérgezés gyanúja merül fel. Elég részletesnek mondható tehát a szabályozás, a hazai Be. nem létező rendelkezéseihez képest mindenképpen.

A Grundgesetz – Németország alkotmánya – 70.§-a³⁹ rendelkezik a szövetségi és tartományi szintű törvényhozásról. Ennek alapján tartományi hatáskörbe tartozik a halott-, temetkezés- és temetőügy.⁴⁰ Az alábbiakban néhány szempont alapján ismertetem az egyes tartományi törvények rendelkezései közötti különbségeket.⁴¹ A legszembetűnőbb eltérés *a halottszemle eszközzésének idejében való eltérés*. A tartományok többségében haladéktalanul foganatosítani kell ezt az eljárást, azonban a berlini törvény alapján elegendő ezt 12 órán belül, Mecklenburg – Vorpommernben 8 órán belül, a brémai törvény rendelkezése szerint 6 órán belül elvégezni a halottszemlét. Számos probléma forrása lehet, ezért releváns kérdés a holttest leöltöztetése a halottszemle előtt. Létezik erre vonatkozóan olyan előírás pl. Baden – Württembergben, miszerint elegendő akkor leöltöztetni a halottat, ha a halál oka illetve neme nem egyértelmű. Több törvény, így a hesseni, niedersachseni, saarlandi csupán annyit ír elő, hogy a halottszemlét „gondosan” kell kivitelezni, nem tartalmaz azonban kifejezett utasítást arra vonatkozóan, hogy ez leöltöztetéssel járna –e. A legalaposabb, legkonkrétabb előírást erre vonatkozóan a mecklenburg-vorpommerni, sachseni, schleswig-holsteini törvény tartalmazza, ahol azon túl, hogy rögzítik a leöltöztetés tényét kiemelik azt is, hogy a testnyílások, a hajas fejbőr, a hát és a nyaki régió alapos vizsgálata kötelező. Arról, hogy mi a szankciója annak, aki nem tartja be az előírásokat elég elkésérítő képet kapunk; négy törvény nem szankcionálja (Mecklenburg – Vorpommern, Rheinland – Pfalz, Sachsen és Thüringen) a többi tartományban is csak szabálysértés miatt indul meg az eljárás. A Mecklenburg – Vorpommernben meghozott törvény⁴² többek között a

---

³⁹ Die Gesetzgebung des Bundes. In: *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*. Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn, 2006.

⁴⁰ Leichen-, Bestattungs- und Friedhofswesen; Bestattungsgesetz elnevezés alatt található meg a tartományok törvényei között.

⁴¹ MADEA Burkhard – DETTMEYER Reinhard: Rechtsgrundlagen der Leichenschau: Deutschland. In: *Die ärztliche Leichenschau*, 2. Auflage, Springer, Berlin, 2006. A3168.-A3171.pp.

⁴² Gesetz über das Leichen-, Bestattungs- und Friedhofswesen im Land Mecklenburg-Vorpommern vom 3. Juli 1998

következő eseteket rendeli szabálysértéssel büntetni: a halottszemle késedelmes foganatosítása; a halottszemle mellőzése abban az esetben, ha az kötelező volna; a halottszemle szabálytalan elvégzése; felvilágosítás adás elmulasztása vagy téves felvilágosítás adása; kötelezően jelentendő betegség fennállta esetén, a hatóság felé történő adatközlés elmulasztása; az okiratok hiányos, téves kitöltése, vagy ennek elmulasztása. Érdekes összehasonlítási szempont lehet a halálnemek meghatározása. Már azért is, mert megjelenik a természetes és a rendkívüli halál mellett a „nicht aufgeklärt o. ungeklärt, ungewiss” kategória, amelyet tisztázatlannak, fel nem derítettnek, bizonytalannak fordíthatnánk. Ez állapítandó meg, amennyiben nincs olyan nyomravezető adat, aminek kapcsán természetes halál lenne megállapítható, nem ismert a halál oka, nincs nyoma olyan betegségnek, amely a halál bekövetkeztét betegségből eredő természetes okkal indokolná.⁴³

Kérdéses, hogy amennyiben a halottszemle egyik konkrét feladata a halálnem meghatározása is, hogyan maradhat az fel nem derített? Ezzel összefüggésben érdekes az, hogy „nicht aufgeklärt” fennállása esetén csak Niedersachsenben, Rheinland – Pfalzban, Sachsenben, Sachsen - Anhaltban és Thüringenben van a rendőrség felé jelentési kötelezettsége a halottszemlét végzőnek, annak ellenére, hogy nem állapítható meg egyértelműen a természetes halál. A szakirodalom⁴⁴ kiemeli itt a talált holttestek és a „semmitmondó halálokok” problémáját. Talált holttestek esetén a halál beállta és a halottszemle elvégzése között eltelt – olykor jelentős – időintervallum során kialakult hullajelenségek nehezítik a munkát (esett már szó az élőben keletkezett sérülés és a hullajelenségek elhatárolásának problémájáról), míg a másik esetkörben az, hogy olyan kísérőjelenségeket tüntetnek fel halálokként, mint szívelégtelenség, szíveállás, légzésleállás, amely a halállal minden esetben együtt jár, de annak nem oka. Ezek alapján érdemi „tényfeltáró munkát” végezni igencsak nehéz. Magyarországon is van hasonló lehetőség: „A nem külső okból beálló halálozásokat „természetesnek” kell meghatározni. Ha a halálozás egyértelműen külső behatás következménye, de az elvégzett vizsgálatok alapján nem állapítható meg, hogy baleset, öngyilkosság vagy emberölés történt, akkor a „nem meghatározható” választ kell megadni.”⁴⁵

---

⁴³ POLIZEIPRÄSIDIUM STUTTGART: Merkblatt für Ärzte zum Verhalten bei ungeklärter Todesart und nicht natürlichen Todesfällen, 4. Auflage. Stuttgart, 2009. 1.p.

⁴⁴ MADEA Burkhard – PÜSCHEL Klaus – LIGNITZ Berhard – DETTMEYER Reinhard: Verwaltungssektion: Dringende Notwendigkeit, *Deutsches Ärzteblatt*, 2006; 103(14): A 914–8.

⁴⁵ BENE Mónika - HILBERT Lászlóné - MÉSZÁROS Árpád (KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL): Definíciók és gyakorlati útmutató,. In: *Kézikönyv a halottvizsgálati bizonyítvány kitöltéséhez*. Készült a KSH Népesedés-, egészségügyi és szociális statisztikai főosztály Népmozgalmi statisztikai osztályán, Budapest, 2006. 32.p.

Más-más szempontok élveznek elsőbbséget a vizsgálat elvégzése során országszerte:

- A dokumentumok haladéktalanul kitöltendők, ha a halál biztos jelei észlelhetőek (Baden – Württemberg)
- Azonosításra szoruló holttest esetén, annak kora. Kérdés, hogy vajon a hely, ahol a holttestet megtalálták megegyezik –e a halál helyével. Esetlegesen fennállt terhességről adatokat kell gyűjteni. (Berlin, Schleswig – Holstein, Sachsen - Anhalt)
- Hullafoltok, hullamerevség, oszlás mértéke, az élettel össze nem egyeztethető sérülések vizsgálata, ha még van rá lehetőség újraélesztés. (Brandenburg, Sachsen, Nordrhein - Westfalen)
- A halottszemle ideje, a halál idejének meghatározása és ezek összevetése (Niedersachsen)
- Annak eldöntése, hogy pathológiai osztályra vagy orvostani intézetbe szállítsák –e az elhunytat, szült –e az elhunyt az elmúlt három hónapban. Fennáll –e foglalkozással összefüggő, fertőző vagy rákos betegség. (Thüringen)

Nagy jelentőséget tulajdonítanak a nyomtatványoknak. Igyekeznek ezeket időről-időre megreformálni és olyan *eldöntendő* kérdésekkel bővíteni őket, amelyek segítségével a halál okának és bekövetkeztének körülményeit minél pontosabban rekonstruálhatnák. Hiszen ezek révén rekonstruálható szükséges esetben az az – időben a dokumentum kitöltését jóval megelőző – esemény, amelynek felderítésére a dokumentum kitöltését követően az idő síkjában sokkal később kerülhet sor. Ez azonban éppen az ellenkezőjéhez vezetett, a kérdésekre adott válaszok sok esetben ellentmondó volta azt eredményezte, hogy már a statisztikai adatgyűjtés sem működik kielégítően ezen nyomtatványok alapján. Létezik még egy fontos összehasonlítási szempont, ez pedig az, hogy van –e jelentési kötelezettsége a boncolást végző orvosnak, ha rendkívüli halál gyanúját észleli. Természetesnek vehetnénk, hogy van, hiszen rendkívüli halál esetén elindul a hatósági eljárás, a boncolást meg kell szakítani, esetlegesen a holttestet igazságügyi orvostani intézetbe kell szállítani. Érdekes módon azonban *Baden – Württembergben, Berlinben, Hessenben, Niedersachsenban, Rheinland – Pfalzban, Saarlandban, Schleswig – Holsteinben és Thüringenben NINCS erre vonatkozó szabályozás*. Csak bízhatunk abban, hogy a szabályozás hiányának ellenére a gyakorlatban értesítik a hatóságot.⁴⁶

Jelentős probléma még Németországban az is, hogy a boncolások számát drasztikusan csökkentették, így 1994-ben az elhunytak 6,3 %-át, 1999-ben már csak 5,3 %-át boncolták.⁴⁷

---

⁴⁷ MADEA Burkhard – PÜSCHEL Klaus – LIGNITZ Berhard – DETTMEYER Reinhard: Verwaltungssektion: Dringende Notwendigkeit, *Deutsches Ärzteblatt*, 2006; 103(14): A 915.

3.2. Ausztria

Bár a halottakkal illetve temetkezéssel kapcsolatos törvényhozás Ausztria esetében is tartományi hatáskörbe tartozik (így a halottvizsgálat és halottszemle végzésének *ideje és módja*, a nyomtatványok formája és tartalma),⁴⁸ szövetségi szinten szabályozzák mégis a halottszemlére vonatkozó egyéb kérdéseket, az értesítési és jelentési kötelezettségeket (tuberkolózis törvény, AIDS törvény, kábítószer törvény alapján). A halottügy tárgykörébe tartozik a halottvizsgálat, boncolás, balzsamozás, egyes hullarészek kivétele, kihantolás.⁴⁹ Általánosan jellemző, hogy a halottszemle elvégzésére a tartományi törvények kifejezetten osztrák orvosokat hatalmaznak fel.

Az osztrák StPO (továbbiakban StPO) 128.§-a a Halottszemle és boncolás címet viseli.⁵⁰
(1) Amennyiben természetes halál nem állapítható meg, úgy a bünyügyi rendőrségnek orvos bevonásával a holttest megtalálásának helyén kell a holttest külső állapotát megtekintenie, majd az ügyészséget ennek eredményéről tájékoztatnia kell. Gondoskodnia kell továbbá arról, hogy a holttest a boncoláshoz rendelkezésre álljon. (2) Elvégezhető a boncolás,⁵¹ ha nem zárható ki az, hogy az elhunyt halálát bűncselekmény okozta. A boncolásról az ügyészség rendelkezik, amelyet egyetem igazságügyi orvostani intézetében vagy olyan igazságügyi orvosszakértő megbízásával is végre lehet hajtani, aki ilyen intézet tudományos személyzetének nem tagja. (3) Ha a bűncselekmény felderítéséhez szükséges, lehetőség van a holttest exhumálására a boncolás elvégzése céljából (2. bekezdés). A kihantolásról az ügyészségnek kell rendelkeznie.

---

⁴⁸ Wiener Leichen- und Bestattungsgesetz – WLBG, 17.09.2004 LGBl 2004/38, letzte Änderung: 07.09.2007 LGBl 2007/34

⁴⁹ POLLAK Stefan: Gesetzliche Bestimmungen zur Leichenschau in Österreich. In: MADEA Burkhard: *Die ärztliche Leichenschau*, 2. Auflage, Springer, Berlin, 2006.

⁵⁰ Strafprozeßordnung Österreich vom 9. Dezember 1975, (BGBl. Nr. 631/1975), letzte Änderung: (BGBl. I Nr. 98/2009)

⁵¹ A boncolás fogalmát az StPO 125.§-a határozza meg: *Egy holttest megnyitása szakértő által, a halál okának megállapítása céljából, vagy a bűncselekmény felderítése szempontjából jelentőséggel bíró körülmények miatt.*

A következőkben a tartományok halott- és temetkezésügyi tárgyú törvényeinek sajátosságait veszem sorra. Általánosságban megállapítható, – a német szabályozástól eltérő módon – hogy a halvaszületetteket is alávetik a halottvizsgálatnak. Erre vonatkozóan a Szülésznőkről szóló törvény 8.§-ban találhatunk utalást.⁵²

A szülésznőknek minden élve vagy halvaszületettet a szülést követő egy héten belül be kell mutatnia az illetékes hivatal előtt. Az abortumokat nem kell bemutatni.

*Burgenland:*⁵³ Minden holttestet halottvizsgálatnak kell alávetni a temetés előtt. A *halvaszületetteket és a korai illetve késői magzati halálozás áldozatait is*. A halottvizsgálat elvégzéséig a holttestet azon a helyen kell hagyni, ahol a halál bekövetkezett. Külön nevesíti a törvény azt az esetet, amikor idegenkezűsége utaló gyanú merül fel, vagy erőszakos cselekmény következtében állt be a halál, ekkor a hatósági vizsgálat elvégzéséig a holttest helyzetét (és helyét) megváltoztatni tilos. A halottvizsgálatot legkorábban a halál bekövetkeztétől számított 6 órán belül *lehet* megkezdeni. A halottat vizsgáló személynek az ügyészség felé azonnal jelentenie kell, ha a halálhoz *idegen bűnösség* vezetett vagy járult hozzá. A területileg illetékes rendőri felügyeletnél is lehetőség van feljelentés megtételére.

*Niederösterreich:*⁵⁴ Ha a halál tényét már megállapították, úgy a további halottvizsgálat előtt a holttest elszállítható. A törvény szerint holttest *egy halott ember teste*, ezzel tovább bővül tehát a holttestről kapott definíciók sora. *A halottvizsgálatnak csak a halál beálltára és annak okának megállapítására kell kiterjednie*. A halottvizsgálatot a halálesetről történő értesüléstől számított 24 órán belül kell foganatosítani. A vizsgálat eredményeként a halál beálltának idejét, illetve azt kell rögzíteni, hogy bűncselekmény okozta –e a halált. Amennyiben bűncselekmény gyanúja nem zárható ki, úgy haladéktalanul értesíteni kell az ügyészséget vagy az *egészségügyi szolgálat szervét*.

*Kärnten:*⁵⁵ Akkor van lehetőség holttestten és annak helyzetén változtatást eszközölni, amennyiben újraélesztést kísérelnek meg, illetve, ha a változtatás olyan védendő értékek

---

⁵² Hebammengesetz, BGBl. Nr. 310/1994 zuletzt geändert durch BGBl. I Nr. 61/2010.

⁵³ Gesetz vom 15. Dezember 1969 über das Leichen- und Bestattungswesen im Burgenland (Burgenländisches Leichen- und Bestattungswesengesetz) letzte Änderung: LGBl. Nr. 7/2010 (XIX. Gp. RV 1266 AB 1288

⁵⁴ Der Landtag von Niederösterreich hat am 16. November 2006 beschlossen: NÖ Bestattungsgesetz 2007

⁵⁵ Kärntner Bestattungsgesetz - K-BStG, LGBl.Nr. 61/1971, letzte Änderung: LGBl Nr 35/1999

megóvására irányul, mint egészség, közlekedés, biztonság. *A halottvizsgálatot végző személy a polgármester segítő szerve.* Elsősorban itt is az ügyészség felé van jelentési kötelezettség idegenkezűség gyanújának esetén, illetve ez fennáll az illetékes kerületi bírósággal, rendőr vagy csendőr szolgálattal szemben is. Ha nem áll ugyan fenn bűncselekmény gyanúja, de a halál oka egyértelműen nem állapítható meg, vagy olyan körülmények állnak fenn, amelyek közigazgatási rendelet alapján a boncolást szükségessé teszik, úgy a halottvizsgálatot végző személynek haladéktalanul jelentési kötelezettsége van a kerületi közigazgatási hivatal felé.

*Vorarlberg:*⁵⁶ *A halott részei, így a csontváz, csontváz részek, a hamvak is beletartoznak a holttest fogalmába, így holttestként kezelendők.* Kivételt képeznek ez alól azok a leletek, melyek koruknál fogva már csak antropológiai vagy történelmi jelentőséggel bírnak, valamint a vallási tisztelet tárgyai is. Minden halottat, az abortum kivételével temetése előtt halottvizsgálatnak kell alávetni.

Wien: A Bécsben elhunyt vagy holtan talált személyek holttestét halottvizsgálatnak kell alávetni. Kivételt képeznek ez alól a csontvázak és azok az abortumok, amelyeknek a fejtető és a far közötti távolság a 120 mm-t nem haladja meg.⁵⁷ *Akkor rendel el a hatóság boncolást, ha a közegészség védelme szempontjából releváns ok tekintetében fontos a haláleset okát tisztázni, és a halál oka más módon nem állapítható meg.* A hatóságilag elrendelt boncolásnak a következő protokoll szerint kell zajlania: *a halott személyazonosságának feltárása, lelet, a betegségek diagnózisa, a halál oka.* 2006-ban történt, hogy a költségek csökkentése céljából az igazságügyi orvostani intézetből a holttesteket a város temetőiben és kórházaiban található halottasházakba szállították.⁵⁸ Az orvosi egyetem rektora 2008-ban szintén gazdasági okokra hivatkozva ügyészi utasításra a Sensengasse-n található Igazságügyi Orvostani Intézetben a boncolásokat beszüntette. Ezeket a boncolásokat innentől kezdve két másik bécsi kórházban végezték. A fenti kitétel, miszerint *elegendő akkor boncolást végezni, ha a halál oka más módon nem állapítható meg a gyakorlatban akképpen manifesztálódott, hogy az átlagos évi 1500 boncolást 100 alá csökkentették takarékosági szempontokra hivatkozva.* A 2007. január 1. és augusztus 31. közötti

---

⁵⁶ Gesetz über das Leichen- und Bestattungswesen in Vorarlberg, 14.08.2009. LGBl. Nr. 58/1969, 41/1996, 58/2001, 43/2009.

⁵⁷ Fehlgeburten unter einer Scheitelsteißlänge von 120 mm.

⁵⁸ DIE GRÜNEN Pressenkonferenz am 21. Oktober 2008: Wien, ein Paradies für Mörder? 2.p.

boncolásokról készült egy statisztika. Ez alapján elmondható, hogy 913 egészségügyi rendészeti boncolást hajtottak végre az adott időintervallumban, ebből 73 esetben értesítették az ügyészséget. A 73 esetből 53 kapcsán igazságügyi boncolást rendeltek el. 40 boncolást végzett el a DGM (Departments für Gerichtliche Medizin), ebből *23 eset volt büntetőjogi szempontból releváns: emberölés gyanúja, három mérgezés, orvosi mulasztás, segítségnyújtás és gondozás elmulasztása.* A szakszerű munka elvégzését gátolja szintén a boncolások infrastruktúrájának siralmas volta, valamint ezzel összefüggésben az a tény, hogy ennek költségeit minden testület kompetenciakörének megfelelően saját maga viseli, *szövetségi hatáskörbe csak a büntető igazságszolgáltatás tartozik.*⁵⁹

---

⁵⁹ DIE GRÜNEN Pressenkonferenz am 21. Oktober 2008: Wien, ein Paradies für Mörder? 2.p.

3.3. Magyarország

„Hazánk fővárosában történt, hogy az elhalt, kit hatósági orvos hirtelen halál címén szállítottak be a törvényszéki orvostani intézetbe, magával hozta nyakán a kötelet, melylyel megfojtották....”, (Kenyeres Balázs)

Bár a rendkívüli halál magyar fogalma adott és taxatív felsorolást is tartalmaz az Eütv. arra vonatkozóan, hogy mely esetek tartoznak az adott fogalom alá, nem tartom a legszerencsésebbnek a fentiekben már említett meghatározást. Alapvetően a rendkívüli halál megállapításának következményeként lefolytatott vizsgálat célja az „idegenkezűség” megállapítása, a büntetőjogi felelősség megállapítása. Tekintve ezt az alaptételt azonban némileg kilóg a sorból a „öngyilkosság okozta, vagy a *körülmények arra utalnak*” kitétel, hiszen az öngyilkosság vizsgálata és ennek kifejezett megállapítása azért bír jelentőséggel, mert kizárja a büntetőjogi felelősség kérdését. Ebből adódóan bár maga az öngyilkosság elkövetésének megállapítása jogilag releváns – legalább annyiban, hogy bűncselekmény nem történt – a „*körülmények erre utalnak*” kitételt már a rendszer határain való túlterjeszkedésnek érzem. Különösen azért, mert ha a kórbonctani boncolás eredménye mégis azt mutatná, hogy a körülményeket tévesen mérték fel, és a haláleset emberölés következménye, nem pedig szuicid, még mindig fennáll a boncoló orvos jelentési kötelezettsége, mellyel működésbe hozhatja a hatósági eljárás költséges gépezetét. Ezt alátámasztandó: „Hatósági boncolás esetén az illetékes megyei (budapesti) rendőr-főkapitányság bűnügyi rendőrorvosát, akadályoztatása esetén a szomszédos megye bűnügyi rendőrorvosát, vagy igazságügyi orvostani, illetve *kórbonctani szakképesítéssel rendelkező orvost* kell kirendelni.⁶⁰ Tarthatóbbnak tartom Kenyeres Balázs álláspontját, bár megjegyzendő – magából a felvetésből nem derül ugyan ki – ő maga az öngyilkosságot szintén a rendkívüli halál kategóriájába sorolja, „addig, a míg a büntetendő cselekmény gyanúja eloszlatta nincsen.”⁶¹

---

⁶⁰ Melléklet az 1/2006 (I.11.) ORFK utasításhoz, A rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárás szabályzata: A boncolás.

⁶¹ KENYERES Balázs: Az ember halála. In: *Törvényszéki orvostan. I. Kötet.* Franklin - Társulat Nyomdája, Budapest, 1909. 430-431.p.

„Rendes haláleset lenne a büntető igazságszolgáltatás szempontjából az a haláleset, a melynél minden idegen cselekvés vagy mulasztás közrejátszása ki van zárva, rendkívüli pedig az olyan haláleset, a melynél más ember cselekvése vagy mulasztása szerepel, illetve szerepelhet.”⁶²

„A halál feltehető okának és a holttesten lévő esetleges sérülések megállapítása – érdekében a holttestről a ruhát a halottszemlén részt vevő orvos iránymutatásainak figyelembevételével, indokolt esetben közreműködésével kell eltávolítani.”⁶³ Ehhez képest némileg eltérő előírást tartalmaz a 6. számú módszertani levél,⁶⁴ amely még mindig elmarad az ide vonatkozó német törvényi szintű rendelkezések szigorától.

„Meg kell állapítania az orvosszakértőnek a holttesten levő sérüléseket, ehhez a halottat – ha ruha van rajta – le kell vetkőztetni. A levetkőztetés során ügyelni kell arra, hogy másodlagos szennyeződés ne keletkezzék, illetőleg, ha ez bekövetkezhet, akkor a holttest levetkőztetése ne a helyszínen történjék. Ha a halál körülményei a felöltözött állapotban is megállapíthatók, a holttest levetkőztetése a helyszínen a legszükségesebbre korlátozható, vagy a lemeztelenítéstől el is lehet tekinteni, ilyenkor az csak a boncolás kapcsán történik meg, ez esetben azonban a halottal együtt minden a boncolási helyiségbe szállítandó. (Amennyiben nem orvosszakértő, hanem az állami egészségügyi szolgálat orvosa, pl. körzeti orvos vesz részt a halottszemlén, a holttestet szabály szerint a helyszínen kell levetkőztetni és megvizsgálni.) Ha a holttest vetkőztetése a helyszínen történik, akkor azt lehetőleg az eljáró orvosszakértő (vagy más orvos) végezze, az igazságügyi orvostan szabályai szerint, a boncmester vagy a bűnügyi technikus segítségével.”

Nem világos tehát – az elmélet síkján, hiszen a gyakorlatban a bűnügyi technikusra vagy a jelenlévő boncmesterre hárul a feladat – az, hogy az orvos öltözteti –e le a holttestet, vagy csak iránymutatást ad ehhez. Az sem különösebben megnyugtató, hogy a módszertani levél ennyire bízunk (kizárólag) az orvosszakértők „röntgen szemében” és lehetővé teszi azt, hogy a holttest leöltöztetésére csak a boncolás kapcsán kerüljön sor, hiszen „azonosítania kell az

---

⁶² KENYERES Balázs loc.cit.

⁶³ Melléklet az 1/2006 (I.11.) ORFK utasításhoz, A rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárás szabályzata:A halottszemle

⁶⁴ A halottakkal kapcsolatos igazságügyi orvosszakértői tevékenységről, Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 6. számú módszertani levele, 1979.

orvosszakértőnek a ruházat sérüléseit a testen lévő sérülésekkel⁶⁵” és a ruházat sérüléseinek beazonosításához nagy segítséget jelenthet a holttest környezetének vizsgálata is lévén szó helyszíni szemléről.

Eljárás ismeretlen személyazonosságú holttest megtalálása esetén, mint különleges eljárás szerepel a holttest-azonosítás a szabályzatban.⁶⁶ Amennyiben eredmény remélhető tőle, igénybe vehető a tömegkommunikáció is az identifikáláshoz. Ez ritkán, de alkalmazott eljárás. Így például a rendőrség honlapján, a *körözések, díjkitűzések* menüpont alatt is található *azonosítandó holttestek* almenü.⁶⁷ Kérdéses azonban, hogy a megadott adatok alapján és főleg a rendelkezésre álló fényképek – amelyek a rendőrség által meghozott szabályzatnak sem felelnek meg és esetlegesen kegyeleti jogokat is sértenek – alapján várható –e eredmény. Hiszen: „A holttest arcáról, majd az egész testéről fényképfelvételeket kell készíteni, különös tekintettel a testen lévő műtéti hegekre, tetoválásokra, egyéb egyedi azonosításra alkalmas elváltozásokra. *Amennyiben az arc állapota nem megfelelő, azt meg kell kísérelni helyreállítani.*”⁶⁸ Az eljárást a 2001. évi XVIII. törvény alapján kell megindítani.⁶⁹

Az 1. § (1) rendelkezik arról, hogy a személyek, az *ismeretlen holttestek* és a tárgyak körözése, valamint a körözött személyek, holttestek és tárgyak *nyilvántartása* képezi a törvény tárgyi hatályát. Ha a *holttest személyazonosságát megállapították* úgy a körözést vissza kell vonni. *Adatgyűjtést végezhet a rendőrség*, amelynek keretében olyan személyeket hallgathatnak meg, poligráfot alkalmazhatnak azokkal szemben, akik az elhunytól információval rendelkezhetnek. Lehetőség van terepkutatás végzésére. Illetve rádió és televízió műsor keretében, illetve interneten a nyilvánosság bevonására. A különböző nyilvántartásokból és adatbázisokból információ kérésére, például kórházi osztályok, intézetek nyilvántartásából, lakcímnnyilvántartóból, körözési rendszerből. „*A körözött személy nevét, képmását, az azonosításához szükséges adatait, a valószínű megjelenési, tartózkodási helyét és a nyilvánosságra hozatal okát nyomós közérdekből vagy különös méltánylást érdemlő magánérdekből nyilvánosságra hozhatja, kivéve, ha azt a körözést elrendelő*

---

⁶⁵ A halottakkal kapcsolatos igazságügyi orvosszakértői tevékenységről, Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 6. számú módszertani levele, 1979. loc cit.

⁶⁶ Melléklet az 1/2006 (I.11.) ORFK utasításhoz, A rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárás szabályzata

⁶⁷ http://www.police.hu/rend_korozes/061004_hulla/18plusz/BRF-20080618_p4.html (2010.10.20.)

⁶⁸ Melléklet az 1/2006 (I.11.) ORFK utasításhoz, A rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárás szabályzata, VI. fejezet, Különleges eljárások, 114 b)

⁶⁹ http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0100018.TV (2010.10.01.)

hatóság kifejezetten megtiltotta” A Körözési Információs Rendszerben közzétett adatok megismerésére jogosult például a bíróság a holtak nyilvántartással kapcsolatos feladatai ellátásához.

Érdeemes lehet kiemelni, – szemléltetve a paradigmaváltást – hogy a 8/1954. I.M. sz. rendelet szerint rendkívüli halálesetnek minősült:⁷⁰

- (1) *Magzat halva születése;*
- (2) *18 éven aluli, orvosi kezelésben nem részesült egyén halála;*
- (3) *A halál oka tisztázatlan;*
- (4) *Ismeretlen talált holttest esete;*
- (5) *Járványos betegség gyanúja merül föl;*
- (6) *A halál hirtelen következett be;*
- (7) *A halál erőszakos úton állt be;*

A rendelet specialitása még, hogy a „képesített halottkém” fogalmával is operál. Halottkémi teendőket laikusok is elláthattak, amennyiben a szükséges tanfolyamot elvégezték és vizsgát tettek, akkor ha körzeti orvos nem állt rendelkezésre⁷¹. A rendkívüli halál fogalma tehát időközben átalakult, egységesebb szemléletet tükröz. Kibővült a „halál hirtelen következett be” kitétel, „bekövetkezésének előzményei, körülményei ismeretlenek, vagy nem állnak rendelkezésre olyan adatok, amelyekből megalapozottan következtetni lehetne a halál bekövetkeztének körülményeire” lett belőle. Ezáltal számos más eset is idesorolandó. Bár maga *a hirtelen halál és így a váratlan halál is a természetes halál kategóriájába tartoznak*, a halálozás gyors, előzményeket nélkülöző lefolyása azonban nyomnélküli, nyomszegény külső befolyás gyanúját keltheti, ezáltal szükségessé válik az alapos vizsgálat.

Láthattuk, hogy a német és osztrák rendelkezések aktív részvételt biztosítanak az ügyésznek. Hazánkban az ügyész szerepe ebben a halottszemle során csekély. Ilyen eset a

---

⁷⁰ FÁBER Viktor: Thanathologia. In: SOMOGYI Endre: *Igazságügyi orvostan*. Medicina Egészségügyi Könyvkiadó, Budapest, 1964. 87.p.

⁷¹ SOMOGYI Endre – BUDAVÁRI Róbert: Az orvos mint halottkém, A halottvizsgálat. In: *Igazságügyi orvostan az orvosi gyakorlatban*. Medicina Egészségügyi könyvkiadó, Budapest, 1960.

fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló 5/1998. (III. 6.) IM rendelet szerint a fogvatartott elhalálózása:

„34. § (1) Ha az orvos a halottvizsgálat során rendkívüli halálesetet észlel, arról a bv. intézet parancsnokát haladéktalanul értesíti. (2) *A bv. intézet parancsnoka a rendkívüli halálesetről haladéktalanul tájékoztatja a területileg illetékes rendőrkapitányságot, a bv. intézet törvényességi felügyeletét ellátó ügyészt, intézkedik, hogy a holttest és a helyszín a rendőrségi halottszemléig érintetlenül maradjon.* (3) A halottvizsgálat elvégzése után a holttest elszállításáról és a hatósági boncolás elrendeléséről a rendőrség intézkedik. *A holttestet csak az ügyész nyilatkozata, valamint a hatósági boncolás után szabad eltemetni.*”⁷²

Illetve a BM rendelet alapján ilyen esetnek minősül a diplomáciai mentességet élvező személy, országgyűlési képviselő, központi államigazgatási szerv vezetőjének rendkívüli halála, valamint a 7§ (2) alapján:

„d) a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állománya tagjának eltűnése és *rendkívüli halála esetén;*

e) *a rendőr szolgálati helyén vagy szolgálata során bekövetkezett rendkívüli halála esetén,* továbbá;

f) ha a halál az egészségügyi ellátás során következett be, és az egészségügyi dolgozó foglalkozási szabályszegése merült fel *haladéktalanul tájékoztatni kell az eljáró hatóság illetékessége szerinti ügyészséget, és a döntést az ügyészséggel közölni kell.*”⁷³

Ilyen jellegű kötelezettsége van még a közlekedési ügyésznek is a Legfőbb Ügyészi utasítás értelmében:⁷⁴

---

⁷² 5/1998. (III. 6.) IM rendelet a fogvatartottak egészségügyi ellátásáról

⁷³ 23/1994. (X. 26.) BM rendelet az eltűnt személyek felkutatásának és a rendkívüli halálesetek kivizsgálásának rendjéről

⁷⁴ 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás a vádelőkészítéssel, a nyomozás törvényessége feletti felügyelettel és a vádemeléssel kapcsolatos ügyészi feladatokról

A 90. § (1) alapján a közlekedési ügyész fokozott ügyészi felügyeletet gyakorol akkor is, ha a nyomozó hatóság önállóan nyomoz a több ember halálát okozó, vagy tömegszerencsétlenséget előidéző közlekedési bűncselekmény gyanúja miatt; az ügyész részvétele a szemlén és a bizonyítási kísérleten mégis kötelező ebben az esetben.

3.4. Értékelés

Most, hogy ismertté váltak a három ország viszonylatában a problémák, hiányosságok, de a működőképes elképzelések és eredeti megoldások is, érdemes összegezni azt, hogy az előnyös elemek felhasználásával hogyan lehetne a jelenlegi magyar állapotokat megreformálni.

A legszembeűnőbb talán a fentiek tekintetében, hogy Magyarországon a *holttest fogalma* nem adott. A halál, mint folyamat definiálása azonban nem maradt el. Szemléletbeli különbség, hogy a jogkövetkezményeket a definiált folyamat végpontjához kötik, míg ott, ahol adott a holttest fogalma, úgy ezzel operálnak és nem a halál fogalmával. A számos megoldás előnyös részleteit összegyűjtve a következőképpen alakítanám ki a jog szempontjából releváns holttest fogalmat: *Az emberi test, amelyen a halál tényét kétséget kizáróan bizonyítani lehet, akkor amikor azon a halál biztos jelei fennállnak.*⁷⁵ Lényeges, hogy valamiféle definíciót adjunk róla, hiszen ennek tükrében dől el az például, hogy exhumálásról beszélünk –e vagy antropológiai vizsgálatról. (*Holttest –e a csontváz?*) Az általam favorizált mecklenburg – vorpommerni megoldás a csontvázat kiveszi a holttest fogalma alól, véleményem szerint helyesen. Aggályos volta miatt két szempontot érdemes felvázolni: Egyrésről a német „dolog” fogalmát. Így dolognak *csak a testi tárgy* minősül.⁷⁶ Ennek a feltételnek megfelel a skelett, azonban tekintettel kell lenni arra a tényre is, hogy ha ismeretlen csontvázat találnak, és vizsgálatokkal sikerül azonosítani, hogy kié is volt, (és nem történt meg a halál tényének bírói megállapítása korábban) akkor a halál tényéhet fűződő joghatások ugyanúgy beállnak, mint holttest estén. Bár elvileg ez az eset lehetséges, előfordulása bizonyosan ritka, éppen a halál tényének bírói megállapítása nevű jogintézmény miatt, ezért úgy gondolom, az a helyes, ha a csontvázat nem tekintjük holttestnek.

---

⁷⁵ Ez legközelebb a Meckleburg – Vorpommernben megalkotott definícióhoz áll. Lásd: Gesetz über das Leichen-, Bestattungs- und Friedhofswesen im Land Mecklenburg-Vorpommern vom 3. Juli 1998, 1.§

⁷⁶ Sachen im Sinne des § 90 BGB sind nur körperliche Gegenstände. <http://www.rechtswoerterbuch.de/recht/s/sache/> (2010.10.23.)

Kihantolás⁷⁷

„49. § (1) A kirendelő szerv szükség esetén elrendeli a *holttest* kihantolását és az igazságügyi orvosi boncolást, ha a boncolástól előzetes vélemény szerint még eredmény várható.”

Kihantolás esetén előre azt állítani, hogy holttestről lesz szó nem a legkorrektebb megfogalmazás. Különösen nem az ismeretlen sír esetében, aminek tartalmáról és a temetés idejéről nincsenek előzetesen beszerzett adatok. Ez utóbbi eset nyilván ritkán fordul elő, hiszen a kihantolás esetei:⁷⁸

- Eltemetés után felmerült erőszakos halál alapos gyanúja esetén
- Előzőleg felboncolt és eltemetett holttest újbóli megvizsgálása miatt

Jelentős problémának tartom – ennek megfelelően hangsúlyoztam is – a holttest vizsgálata során annak lemeztelenítését. Mivel mind a nyomozás, mind (halottvizsgálat esetében) a már említett „komplementer halmaz” kapcsán kardinális lehet a jelentősége, így annak céljából, hogy kényelmi és egyéb szempontokból ne legyen megkerülhető a kitöltendő okiratokon közlendő adatok sorát bővíteném egy kérdéssel: *A vizsgálat elvégzésekor a testfelület hány százalékát borították hullafoltok?*

Az ügyész szerepéről is írtam már fentebb, érdemes azonban erre visszatérni, hiszen szembetűnő, hogy az osztrák és német rendelkezések milyen aktív részvételt biztosítanak neki (nem csak rendelkezhet a halottszemle foganatosításáról, hanem azon részt is vesz, illetve indítványozhatja, hogy a bíró is jelen legyen!⁷⁹). Hazánkban is indokolt volna a kifejezetten a halottszemlén való részvételbe való bevonása a már említett szűk körön kívül is, hiszen a Be.

---

⁷⁷ 2/1988. (V. 19.) IM rendelet az igazságügyi szakértőkről

⁷⁸ VARGA Tibor: A halottakkal kapcsolatos eljárás, Személyazonosítás. In: SÓTONYI Péter (szerk.): Igazságügyi orvostan, Harmadik, bővített kiadás, Semmelweis Kiadó, Budapest, 2005.

⁷⁹ Verfahren im ersten Rechtszug. In: *Strafprozessordnung*. 45. neu bearbeitete Auflage. Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG, München 2009. 26.p. 87.§

bizonyos bűncselekmények esetén az ügyésznek kizárólagos nyomozási hatáskört biztosít,⁸⁰ így különösen indokolt volna az alábbi esetben:

„29§. b) a bíró, az ügyész, a bírósági és ügyészségi titkár, fogalmazó és ügyintéző, az ügyészségi nyomozó, az önálló és a megyei bírósági végrehajtó és végrehajtó-helyettes, a közjegyző és a közjegyzőhelyettes, a rendőrség hivatásos állományú tagja ellen elkövetett emberölés, hivatalos személy ellen elkövetett emberrablás, hivatalos személy elleni erőszak, hivatalos személy ellen, hivatalos eljárása alatt elkövetett rablás [Btk. 166. § (2) bek. e) pont, Btk. 175/A. § (2) bek. c) pont, Btk. 229. §, Btk. 321. § (3) bek. d) pont, (4) bek. c)-d) pont, Btk. 321. § (5) bek. b) pont].”

Ezt indokolná a már említett Be.119. szakasza, amely a szemlével való rendelkezés terén az ügyésznek tág teret enged.

---

⁸⁰ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról, III. fejezet, az ügyész. 29.§

4. AZONOSÍTÁS / ELMÉLET

„*Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?*” (Soltész Imre)

A bűncselekmény felderítése során elsődleges cél az elkövető kilétének meghatározása. Emberölés esetén azonban a tettes felkutatása szorosan összefonódik az áldozat azonosításával, mint komplex egész kezelendők.⁸¹

„Hogy a helyszínen végzett halottszemle alkalmával nem lehet minden kérdésre feleletet adni, az természetes. Ez nem is feladata a szemlének. A szakértőnek az esetek többségében elsősorban tájékoztató adatokat kell szolgáltatnia a büntetendő cselekmény vagy alapos gyanújának fennforgása iránt, lehetőleg meg kell jelölni a tettes ténykedési módját. *A tulajdonképpeni részletes megállapítást akkor, ha a szemle után boncolás következik, ennek kell fenntartani.* Végzetes hiba, hogy ha a helyszínen a halott száját kitöltő dugaszt eltávolítják, ha a nyakra rászorított zsinórt leveszik, ha a halottat levetkőztetik, ha a sérülést kimossák, ha a mellette talált eszközt a sérülésbe belepróbálják. Sajnos, mindez nem egyszer megtörtént, súlyosan veszélyeztetve a boncolásnak és ezzel az egész eljárásnak eredményét.”⁸²

A holttest azonosítása az áldozat kilétének felderítésén túl azt a célt is szolgálja, hogy megnyugtatóan ki lehessen zárni azt, hogy áldozat maga is bűnelkövető volt. Kezdetektől uralkodik ez a szemlélet, erre példa a jelenlegi gyakorlatban a holttestről történő ujjlenyomat vétel, amivel azt ellenőrzik, hogy az adott ujjlenyomat szerepel –e már a nyilvántartásban.

Az azonosítás három típusát különböztethetjük meg.⁸³ Az első a szoros értelemben vett *osztályozás*, amely alapján a vizsgált személyt egy előre meghatározott csoportba soroljuk be például neme, rassza, életkora, testmérete alapján. A második lehetőség, hogy *testi sajátosságai*

---

⁸¹ MÄTZLER Armin: Die Bedeutung der Identifizierung. In: *Todesermittlung, Polizeiliche Aufklärungsarbeit Grundlagen und Fälle*, 4. Neu bearbeitete und erweiterte Auflage. Kriminalistik Verlag, Heidelberg, 2009. 36.p.

⁸² KENYERES Balázs: Az ember halála. In: *A törvényszéki orvostan tankönyve a magyar törvényekre való tekintettel*. Universitas Könyvkiadó Társaság, Budapest, 1926. 49.p.

⁸³ GRÜNER - HELMER: Identifizierung. In: MUELLER Berthold: *Gerichtliche Medizin*. 2. neugearbeitete und erweiterte Auflage, Springer-Verlag, Berlin-Heidelberg-New York, 1975. 157.p.

alapján jellemzünk valakit. Ilyen szempont lehet betegsége kapcsán kialakult állapota, betegségének következményei, sebei, hegei, de ide tartoznak például a tetoválások és a foglalkozás következtében kialakult elváltozások is (kőművesek, mosónők ujjain a fodorszálok lekopása)⁸⁴. A harmadik csoport már nem jellemzőket, hanem eljárásokat tartalmaz. Ide tartozik a daktiloszkópia, a röntgenazonosítás, a fogsor jellegzetességeinek vizsgálata, a koponya alapján történő azonosítás, a vércsoport meghatározás, a DNS vizsgálatok és maga a fényképes azonosítás is. Ezen eljárások bővebb kifejtését a dolgozat mellőzi, hiszen a mű a jelenleg fungáló problémák feltárására és nem technikai eljárások egyszerű – a tudományos vizsgálódást mellőző – bemutatására vállalkozott.

A vizuális azonosítás legegyszerűbb esete, amikor hozzátartozónak, ismerősnek esetleg a tettesnek mutatják meg felismerésre a holttestet komolyabb kockázatokat nem rejt, azonban, ha távan értelmezzük a kifejezést, ide sorolandó a külleírás és a belvizsgálat is. Sok szó esett a ruházatról, mint láttuk számos eltérő álláspont létezik arra vonatkozóan mi legyen a sorsa a halott ruházatának. A legfontosabb, hogy a rendelkezésre álló információk (szennyeződés, szakadás, sérülés, anyagmaradvány, oda nem illő részletek) ne kerüljék el az azt átvizsgáló figyelmét. A dolgozatban több ellenmondó véleményt (törvényi rendelkezést) is ismertettem, érdemes ezek közül kiemelni kettőt. Kenyeres Balázs álláspontja az, hogy a holttestről a ruhát nem szabad eltávolítani, mert ezzel nyomok veszhetnek el. A hatályos törvények és egyéb már vizsgált rendelkezések ezzel szemben azt állítják, hogy a helyszínen el kell végezni a holttest leöltöztetését a testfelület és a ruházat fokozott átvizsgálásával. Valóban van igazság abban, hogy ez utóbbi veszélyes vállalkozás, azonban az eset rekonstrukciója nagyban megkönnyíthető, ha még a helyszínen feltárják az összefüggéseket a foltok, szakadások és például a tereptárgyak között. Az, hogy helyben és időben közelebb történik a vizsgálat az elkövetéshez szintén mellette szóló érv. A belvizsgálat részletes tárgyalásától eltekintek, mivel az az azonosítás

---

⁸⁴ Tetoválás, piercing, nagy értékű kivételre kerülő beültetett – többnyire sorozatszámokkal ellátott – eszközök, implantátumok, művégtagok, testi anomáliák, többletek (pl. polidactilia), bármely rendellenesség, amely a holttest egyéniesítésére szolgálhat.

szempontjából különösebb jelentőséggel most nem bír,⁸⁵ érdemes viszont a boncolások típusait itt és most ismertetni, megkönnyítve a tisztánlátást.⁸⁶

- *Anatómiai boncolás:* Elsősorban célja az egyetemi orvosképzésben a gyakorlati oktatás biztosítása. Magyarországon az az elv érvényesül, hogy annak, aki életében nem tiltakozott, annak halála után végezhető orvosi beavatkozás a holttestén.
- *Kórboncolás:* A halált megelőzően kialakult valamennyi kóros állapot vizsgálatára irányul. Statisztikai jelentősége van a népesség körében leggyakoribb halálokok feltárásának tekintetében. Ellenőrző funkciója megnyilvánul az alkalmazott terápiák és ellátások hatékonyságának viszonylatában. Az orvostudomány fejlődését, új gyógymódok, eljárások felfedezését segíti elő. Irányadóak az Eütv. rendelkezései:

„219.§ (1) Az elhunyt személyt – függetlenül attól, hogy fekvőbeteg-gyógyintézetben vagy azon kívül hunyt el – kórbonctani vizsgálat alá kell vonni, ha

a) a halál oka klinikai vizsgálatokkal nem volt megállapítható;

b) perinatális halál esetén;

c) az elhunyt szervátültetés donora vagy recipiense volt;

d) az elhunyt foglalkozási eredetű megbetegedésben szenvedett, és annak gyanúja merült föl; hogy a halál oka ezzel van összefüggésben;

e) az elhunyt szervezetébe újra felhasználható, nagy értékű műszert vagy eszközt ültettek – amennyiben az nem képezi az elhunyt tulajdonát – kivéve, ha a műszer vagy eszköz jellege nem kívánja meg az elhunyt kórbonctani vizsgálatát;

f) az esetnek tudományos vagy oktatási jelentősége van;

g) az elhunytat hamvasztani kívánják, kivéve a (3) bekezdés szerinti rendelkezéseket;

h) a 16. § (1)-(2) bekezdése szerinti személy ezt kéri.”

„Minden halottat kórboncolásnak kell alávetni, kivéve, ha a halottvizsgálat során megállapítást nyert, hogy a halál természetes eredetű; a halál oka egyértelműen megállapítható és a kórboncolástól további eredmény már nem várható; fekvőbeteg – gyógyintézményben elhunyt

---

⁸⁵ Annyiban mégis, amennyiben a testi sajátosságok alapján történő azonosításnál már kifejtésre került az egyes műtéti úton beépített tárgyak vonatkozásában.

⁸⁶ VARGA Tibor: A halottakkal kapcsolatos eljárás. In: SÓTONYI Péter (szek.): Igazságügyi orvostan, Harmadik, bővített kiadás, Semmelweis Kiadó, Budapest, 2005.

esetén a kezelőorvos és a pathológus szakorvos, fekvőbeteg – gyógyintézményen kívül elhunyt esetén a kezelőorvos a kórbonctani vizsgálatot nem tartja szükségesnek.”

- *Hatósági boncolás:* Rendkívüli halál esetén kell fogatosítani. A halál okának meghatározása „csupán eszköz”, hiszen a cél a büntetőjogi felelősség kizárása vagy megállapítása. Ha bűncselekmény gyanúja merül fel *igazságügyi boncolást* kell végrehajtani. Ez kétorvosos boncolás, az egyik orvosnak legalább igazságügyi orvostani vagy kórbonctani szakképesítéssel kell rendelkeznie. A hatósági boncolás alapesetéhez képest speciális, mivel ha hatósági boncolás során bűncselekmény alapos gyanúja merül fel, a boncolást meg kell szakítani és értesíteni kell a nyomozó hatóságot igazságügyi boncolás elrendelése céljából.

A *külső vizsgálatról* érdemes bővebben írni, mivel az életkornak, életmódnak, foglalkozásnak, életkörülményeknek, bevett szokásoknak a jeleit a holttest magán viselheti. Így jelentősége van minden műtéti hegnek, törésnek, sebeknek, zúzódásoknak, hiánynak, többletnek, degenerációknak, a fogstátusznak, tetoválásoknak, csonkításnak, hullajelenségnek (elhatárolva azokat az élőben keletkezett sérülésektől) és minden olyan adatnak, ami speciális jellemzője az elhunytaknak.⁸⁷ A halott mellett talált tárgyaknak, ékszereknek, pénztárcának, kulcsoknak, zsebében talált cetliknek, névjegykártyáknak, telefonszámoknak, implantátumoknak, protéziseknek, orvosi papíroknak.⁸⁸

Ismeretlen holttest azonosítása során – lévén a halottszemle a helyszíni szemle része – a helyszín, a holttest megtalálási helyének megfigyelése rendkívül fontos. Napsütés, árnyék, nedvesség, légmozgás, terepviszonyok, a flóra és a fauna meghatározó jegyei mind nagyon fontosak lehetnek (például ismerve az adott körülményeket nem okoz meglepetést a hullaviasz képződés illetve az állatok nyomai nem tévesztendő össze a bűncselekmény nyomával vagy élőben keletkezett sérüléssel). Ha a halál beállta és az azonosítás között jelentősebb időintervallum telik el, akkor ajánlatos a fogazat a csontos és az esetlegesen még fellelhető hajzat

---

⁸⁷ ZIMMER Gisela: Leichenschau. In: *Prüfungsvorbereitung Rechtsmedizin*, 1. Auflage. Georg Thieme Verlag KG, Stuttgart, 2006.

⁸⁸ MADEA Burkhard – DETTMAYER Reinhard: Thanatologie. In: *Basiswissen Rechtsmedizin*. Springer Medizin Verlag, Heidelberg, 2007. 90.p.

alapján végezni az identifikációt, így megállapítható a testmagasság, nem, életkor, az eltemetés ideje. A legfontosabb kérdések, amelyekre a vizsgálatnak választ kell adnia:⁸⁹

- A vizsgált maradvány emberi vagy állati eredetű –e?
- Halottrészek vizsgálata esetén azok egy vagy több személytől származnak –e?
- Mennyi idő telt el a halál bekövetkeztétől?
- Mekkora volt az elhunyt testmagassága, milyenek voltak a testméretei?
- A holttest vagy a holttestmaradványok milyen biológiai életkorú egyéntől származnak?
- Lehetséges –e egyéni személyazonosítás elvégzése?

Különös jelentősége van az eljárásnak *tömegszerencsétlenségek* esetén. Az áldozatok nagy számán túl nehezíti a helyzetet még az is, hogy általában véve a helyszín megközelíthetősége nehézkes. Minden halott esetében külön-külön meg kell állapítani a halál okát és idejét! Az esetlegesen beékelődött idegentestek miatt ajánlott a röntgenvizsgálat. A helyzet specialitása azt kívánja meg, hogy lehetőség szerint (holttestek ruházata, helyzete) fényképfelvétel készüljön, ebben az esetben el lehet tekinteni a halottak nagy számára való tekintettel a helyszíni vizsgálattól. A holttesteket számokkal kell ellátni, addig amíg személyazonosságuk fel nem fedett. Azonosítási kártyákat kell rendszeresíteni, amin a jellegzetes tulajdonságokat és a legfontosabb tudnivalókat kell rögzíteni pl. nem. Léteznek számítási módszerek, amely alapján a csontok hosszából, méretéből, csontvázrészekből a fogazat állapotából az elhunyt korára, nemére lehet következtetni. Ilyen például a 25-50 éves korosztálynál nők esetében a testmagasság számítása a koponya méretéből:

$$\text{Testmagasság} = 14,5 \text{ cm} + 8,3 * \text{a fej hossza a leghosszabb szakaszán} \quad +/- 9,0 \text{ cm}^{90}$$

Férfiak testmagasságának kiszámítása a combcsont hosszából:⁹¹

$$\text{Testmagasság} = 48,8 + (2,63 * \text{a combcsont hossza}) \quad +/- 4,4 \text{ cm}$$

---

⁸⁹ VARGA Tibor: Személyazonosítás. In: SÓTONYI Péter (szek.): Igazságügyi orvostan, Harmadik, bővített kiadás, Semmelweis Kiadó, Budapest, 2005. 355.p.

⁹⁰ GRÜNER - HELMER: Identifizierung. In : MUELLER Berthold: *Gerichtliche Medizin*. 2. neugearbeitete und erweiterte Auflage, Springer-Verlag, Berlin-Heidelberg-New York, 1975. 173.p.

⁹¹ MADEA op.cit. 91.p.

ZÁRSZÓ

Munkámban a német, osztrák és magyar halottakkal kapcsolatos eljárások közül különösen a holttest-azonosítás, a halottvizsgálat és a halottszemle áttekintésére vállalkoztam. Kutatásaim eredményeként arra jutottam, hogy a jogbiztonság érvényesülését akadályozza és a büntető igazságszolgáltatás zavartalan működését sok esetben gátolja a fennálló helyzet. A következőkben igyekszem összefoglalni azokat a következtetéseket, eredményeket, melyekre végeztem el jutottam.

Legelőször a tárgykör tipikus fogalmait ismertettem. Észelve az anomáliát megkíséreltem megadni a holttest magyar fogalmát.

Majd történeti áttekintést végeztem, melynek tárgyát a magyar büntetőeljárás szabályozó törvények képezték. Alapvetően megállapíthatjuk, hogy – hol nyíltan, hol csak rejtett utalásokból derül is ki – de mind a mai napig jelentős szerepe van a büntetőeljárásban a halottszemlének.

Ezután Németország, Ausztria és Magyarország viszonylatában széles spektrumban vizsgáltam a fennálló problémákat, a technikai kérdésektől egészen a törvényi rendelkezésekig. Próbáltam arra vonatkozóan megoldást nyújtani, hogy a halottvizsgálatot végző személyek megkerülhessék a holttest leöltöztetésére vonatkozó kötelezettségüket.

Javaslataim között szintén szerepel az ügyészség fokozottabb bevonása a halottszemlébe a német és osztrák szabályozás alapulvételével.

„A halálról senki se tudna sokat mesélni, aki onnét visszajönne; mert a halált nem éli át az ember. Sötétségből jövünk, és sötétségbe távozunk, a kettő között vannak élményeink, de a kezdet és a végét, a születést és a halált nem éljük meg, nincs szubjektív jellegük, mindenestül az objektív jelenségek területére tartoznak, így vagyunk ezzel.” (Thomas Mann)

IRODALOMJEGYZÉK

Felhasznált jogszabályok

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949 (BGBl. S. 1), zuletzt geändert durch das Gesetz vom 21. Juli 2010 (BGBl. I S. 944)

Gesetz über das Leichen-, Bestattungs- und Friedhofswesen im Land Mecklenburg-Vorpommern vom 3. Juli 1998

Strafprozessordnung Deutschland vom 7. April 1987, (BGBl. I S. 1074, ber. S. 1319), letzte Änderung durch Art. 3 G vom 30. Juli 2009 (BGBl. I S. 2437, 2439)

Gesetz zur Regelung des Leichen- und Bestattungswesens in Oberösterreich StF: LGBl. Nr. 40/1985 (WV) (Oö. Leichenbestattungsgesetz 1985), letzte Änderung: LGBl. Nr. 30/2010 (GP XXVII RV 45/2009 AB 79/2010 LT 5;

Strafprozeßordnung Österreich vom 9. Dezember 1975, (BGBl. Nr. 631/1975), letzte Änderung: (BGBl. I Nr. 98/2009)

Der Landtag von Niederösterreich hat am 16. November 2006 beschlossen: NÖ Bestattungsgesetz 2007

Kärntner Bestattungsgesetz - K-BStG, LGBl.Nr. 61/1971, letzte Änderung: LGBl Nr 35/1999

Gesetz über das Leichen- und Bestattungswesen in Vorarlberg, 14.08.2009. LGBl. Nr. 58/1969, 41/1996, 58/2001, 43/2009

Wiener Leichen- und Bestattungsgesetz – WLBG, 17.09.2004 LGBl 2004/38, letzte Änderung: 07.09.2007 LGBl 2007/34

Gesetz vom 15. Dezember 1969 über das Leichen- und Bestattungswesen im Burgenland (Burgenländisches Leichen- und Bestattungswesengesetz) letzte Änderung: LGBl. Nr. 7/2010 (XIX. Gp. RV 1266 AB 1288

Hebammengesetz, BGBl. Nr. 310/1994 zuletzt geändert durch BGBl. I Nr. 61/2010.

1876.XIV.tc. A közegészségügy rendezéséről

1896. évi XXXIII. törvénycikk a bűnvádi perrendtartásról

34/1999. (IX.24.) BM – EüM – IM együttes rendelet az egészségügyről szól 1997. évi CLIV. törvénynek a halottakkal kapcsolatos rendelkezései végrehajtásáról, valamint a rendkívüli halál esetén követendő eljárásról

23/1994. (X. 26.) BM rendelet az eltűnt személyek felkutatásának és a rendkívüli halálesetek kivizsgálásának rendjéről

5/1998. (III. 6.) IM rendelet a fogvatartottak egészségügyi ellátásáról

2/1988. (V. 19.) IM rendelet az igazságügyi szakértőkről

Felhasznált irodalom

11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás a vádelőkészítéssel, a nyomozás törvényessége feletti felügyelettel és a vádemeléssel kapcsolatos ügyészi feladatokról

A halottakkal kapcsolatos igazságügyi orvosszakértői tevékenységről, Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 6. Számú módszertani levele, 1979.

Allgemeine Vorschriften, Verfahren im ersten Rechtszug. In: *Strafprozessordnung*. 45. neu bearbeitete Auflage. Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG, München 2009.

BENE Mónika - HILBERT Lászlóné - MÉSZÁROS Árpád (KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL): Definíciók és gyakorlati útmutató, Szómagyarázat. In: *Kézikönyv a halottvizsgálati bizonyítvány kitöltéséhez*. Készült a KSH Népesedés-, egészségügyi és szociális statisztikai főosztály Népmozgalmi statisztikai osztályán, Budapest, 2006.

Die Gesetzgebung des Bundes. In: *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*. Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn, 2006.

DIE GRÜNEN Pressenkonferenz am 21. Oktober 2008: Wien, ein Paradies für Mörder?

FÁBER Viktor: Thanathologia. In: SOMOGYI Endre: *Igazságügyi orvostan*. Medicina Egészségügyi Könyvkiadó, Budapest, 1964.

FORSTER Balduin – ROPOHL Dirk: Die Leichenschau, Identifizierung. In: *Rechtsmedizin*. 5. Auflage. Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart, 1989.

GRASSBERGER Martin – SCHMID Harald: Bedenkliche Todesfälle und verschleierte Tötungsdelikte. In: *Todesermittlung, Befundaufnahme und Spurensicherung*, Springer Verlag Wien. 2009. 22.p.

GRÜNER - HELMER: Identifizierung. In : MUELLER Berthold: *Gerichtliche Medizin*. 2. neugearbeitete und erweiterte Auflage, Springer-Verlag, Berlin-Heidelberg-New York, 1975.

KENYERES Balázs: Az ember halála. In: *Törvénytörési orvostan. I. Kötet.* Franklin - Társulat Nyomdája, Budapest, 1909.

KENYERES Balázs: Az ember halála, Helyszíni szemle, Az ember élete elleni bűncselekmények, A hullavizsgálati utasítás részletes szabályai. In: *A törvénytörési orvostan tankönyve a magyar törvényekre való tekintettel.* Universitas Könyvkiadó Társaság, Budapest, 1926.

MADEA Burkhard – DETTMAYER Reinhard: Ärztliche Leichenschau und Todesbescheinigung, Kompetente Durchführung trotz unterschiedlicher Gesetzgebung der Länder, *Deutsches Ärzteblatt*, Jg100, Heft 48, 28. November 2003.

MADEA Burkhard – PÜSCHEL Klaus – LIGNITZ Bernhard – DETTMAYER Reinhard: Verwaltungssektion: Dringende Notwendigkeit, *Deutsches Ärzteblatt*, 2006; 103(14): A 914–8.

MADEA Burkhard – DETTMAYER Reinhard: Rechtsgrundlagen der Leichenschau: Deutschland. In: *Die ärztliche Leichenschau*, 2. Auflage, Springer, Berlin, 2006.

MADEA Burkhard – DETTMAYER Reinhard: Thanatologie. In: *Basiswissen Rechtsmedizin.* Springer Medizin Verlag, Heidelberg, 2007.

MÄTZLER Armin: Die Bedeutung der Identifizierung. In: *Todesermittlung, Polizeiliche Aufklärungsarbeit Grundlagen und Fälle*, 4. Neu bearbeitete und erweiterte Auflage. Kriminalistik Verlag, Heidelberg, 2009.

Melléklet az 1/2006 (I.11.) ORFK utasításhoz, A rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárás szabályzata

POLIZEIPRÄSIDIUM STUTTGART: Merkblatt für Ärzte zum Verhalten bei ungeklärter Todesart und nicht natürlichen Todesfällen, 4. Auflage. Stuttgart, 2009.

POLLAK Stefan: Gesetzliche Bestimmungen zur Leichenschau in Österreich. In: MADEA Burkhard: *Die ärztliche Leichenschau*, 2. Auflage, Springer, Berlin, 2006.

SOMOGYI Endre – BUDAVÁRI Róbert: Az orvos mint halottkém, A halottvizsgálat. In: *Igazságügyi orvostan az orvosi gyakorlatban*. Medicina Egészségügyi könyvkiadó, Budapest, 1960.

VARGA Tibor: A halottakkal kapcsolatos eljárás, Személyazonosítás. In: SÓTONYI Péter (szerk.): *Igazságügyi orvostan*, Harmadik, bővített kiadás, Semmelweis Kiadó, Budapest, 2005.

VARGHA Ferencz: Halottszemle és boncolás. Gyermekölés, mérgezés, testi sértés és elmezavar megállapítása. In: *Bűnvádi perrendtartás az összes melléktörvényekkel, rendeletekkel, joggyakorlattal*. 3. kiadás, Globus műintézet kiadó vállalat és r.-t., Budapest, 1905.

ZIMMER Gisela: Leichenschau. In: *Prüfungsvorbereitung Rechtsmedizin*, 1. Auflage. Georg Thieme Verlag KG, Stuttgart, 2006.

Internetes források

http://www.jusline.at/Strafprozessordnung_%28StPO%29.html

http://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXII/I/I_00025/imfname_001977.pdf

http://www.police.hu/rend_korozes/061004_hulla/18plusz/BRF-20080618_p4.html

<http://www.jogiforum.hu/interju/36#axzz13SDyrOPx>

<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=6650>

<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=8381>

http://www.complex.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0100018.TV

<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=5727>

http://mv.juris.de/mv/BestattG_MV_rahmen.htm

<http://www.rechtswörterbuch.de/recht/s/sache/>

http://www.jusline.at/125._Definitionen_StPO.html